

Міністерство освіти і науки України

Модельна навчальна програма «Інтегрований курс історії та громадянської освіти. 10–12 класи. Основний рівень» для закладів загальної середньої освіти

(авт. Пометун О.І., Гупан Н.М., Малієнко Ю.Б., Мороз П.В., Ремех Т.О., Рябовол Л.Т., Сєрова Г.В.)

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
Наказ Міністерства освіти і науки України від 18.03.2026 р. № 483**

Київ 2026

ВСТУПНА ЧАСТИНА. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Історія та громадянська освіта» для 10–12 класів закладів профільної освіти академічного спрямування (основний рівень) пропонує орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, передбачених Державним стандартом профільної середньої освіти, орієнтовний зміст інтегрованого курсу та види навчальної діяльності учнів, загальний опис способів реалізації освітнього компонента засобами інтегрованого курсу. Відповідно до Типової освітньої програми для 10–12 класів закладів профільної середньої освіти від 26 травня 2025 р. за №765 вона може використовуватись у освітньому процесі будь-якого кластера/профілю освіти академічного спрямування.

Програму розроблено на основі Державного стандарту профільної середньої освіти, яким визначено *мету громадянської та історичної освітньої галузі* – розвиток особистості здобувачів освіти через критичне осмислення минулого, сучасного й зв’язків між ними, взаємодії між світовими, загальноукраїнськими й локальними процесами; усвідомлення своєї належності до української нації як частини європейської спільноти, розуміння її цивілізаційного шляху й історичної ролі в контексті європейської і світової історії; усвідомлення важливості й цінності історичних знань для розвитку нації і держави; формування української громадянської ідентичності й стійкості, активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права; готовність і вміння використовувати здобуті знання для формування громадянської стійкості й захисту суспільно-державних (національних) цінностей.

Метою пропонованого курсу визначено: формування в учнів цілісного розуміння історичного розвитку України та світу у XX – першій чверті XXI ст. у контексті сучасних суспільних трансформацій та європейської інтеграції; розвиток умінь критично аналізувати події минулого й сьогодення, оцінювати суспільні та політичні процеси, розпізнавати виклики сучасного світу та усвідомлювати їхнє значення для України; сприяння становленню української національної та громадянської ідентичностей й стійкості, формуванню загальнолюдських та національних цінностей, готовності до відповідальної участі в житті демократичного суспільства; засвоєнню знань, умінь і життєвих компетентностей, необхідних кожному здобувачеві освіти незалежно від профілю навчання для подальшої освіти, професійного самовизначення та активної участі в суспільному житті.

Мета курсу реалізується через низку завдань:

1. Забезпечення системного опанування учнями ключових знань і способів роботи з історичною та суспільною інформацією через аналіз і оцінку подій, явищ і процесів минулого та сьогодення.
2. Навчання учнів критичного мислення і вмінь відповідально і доброчесно працювати з інформацією – перевіряти джерела й факти, розпізнавати маніпуляції, обґрунтовувати власну позицію та брати участь в обговоренні суспільних питань і демократичних практик.

3. Створення умов для усвідомлення учнями власної національної та громадянської ідентичності, відповідальності та здатності застосовувати набуті знання у життєвих ситуаціях, пов'язаних із суспільною участю, демократичними процедурами, правами та обов'язками людини та громадянина, європейською інтеграцією та глобальними викликами.

Інтегрований курс 10–12 класів належить до *профільного циклу середньої освіти*, що визначає його місце в системі шкільної освіти – створення рівного доступу до якісної освіти здобувачам освіти різних категорій у відповідності до їхніх нахилів та потреб й розширення можливості соціалізації учнів, що має значення для побудови успішної професійної кар'єри. На цьому етапі шкільного життя в учнів виникають нові характеристики, основними з яких є:

прагнення до професійного самовизначення і потреба в професійній орієнтації;

потреба в автономії та самостійності, можливості самостійно планувати свою діяльність, брати на себе відповідальність за вибір завдань і способів їх виконання;

активний розвиток системи ціннісних орієнтацій, зокрема через обговорення моральних дилем та життєвих ситуацій;

ускладнення розумової діяльності, зростання здатності до логічного, абстрактного, творчого мислення;

емоційна нестабільність, чутливість і вразливість щодо атмосфери в навчанні та спілкуванні.

Це обумовлює необхідність врахування в змісті програми та організації освітнього процесу означених психолого-педагогічних особливостей, поступового розширення та ускладнення історичних і громадянознавчих знань, розвитку компетентностей, предметних і міжпредметних умінь учнів, урізноманітнення видів навчальної діяльності, що відбивається на вимогах до обов'язкових результатів навчання учнів.

Компетентнісний потенціал освітньої галузі, визначений у Додатку 17 Державного стандарту профільної середньої освіти, реалізовуватиметься за рахунок комплексу ключових компетентностей, сформованих умінь, ставлень, базових знань. У результаті опанування предмета здобувачі освіти мають засвоїти основні категорії і поняття, що складають логічну частину *базових знань освітньої галузі*.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти в громадянській та історичній освітній галузі зазначені в додатку 18 Державного стандарту профільної середньої освіти, є орієнтирами для проєктування змісту навчання інтегрованого курсу і передбачають, що здобувач освіти:

- мислить історико-хронологічно, орієнтується в історичному часі, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявляє зміни й тривалість у житті суспільства;
- мислить геопросторово, орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежність розвитку суспільства, господарства, культури й навколишнього природного середовища;
- мислить критично, працює з різними джерелами інформації та формулює історично обґрунтовані запитання;
- мислить системно, виявляє взаємозв'язок, взаємозалежність і взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їх інтерпретації;

- усвідомлює свою українську національну та громадянську ідентичність, відповідальність за розвиток успішної держави та важливість турботи про благо українського народу, а також власну гідність, реалізує власні права й свободи, поважає права й гідність інших осіб, виявляє толерантність, протидіє проявам дискримінації;
- дотримується демократичних принципів, конструктивно взаємодіє з іншими особами, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством, долучається до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем, усвідомлює необхідність утвердження верховенства права й дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Пріоритети змісту і структура викладання предмета

У реаліях сучасного українського суспільства актуалізована проблема формування національної та громадянської ідентичностей, оскільки ідентичність громадян, об'єднаних не тільки формальною належністю до однієї держави, а й спільною історичною пам'яттю, системою цінностей і смислів, є фундаментом державності. Розвиток громадянського суспільства в Україні, послідовна інтеграція української держави в систему європейських і світових цінностей та демократії потребує формування у здобувачів освіти знань, навичок, ставлень та ціннісних характеристик для підтримки, захисту й просування цих ідей. У цьому контексті історія та громадянська освіта покликані надати учням / ученицям цілеспрямований і змістовний навчальний досвід, що відображатиме історичне минуле й сучасні суспільні реалії та сприятиме розвитку відповідних якостей і компетентностей особистості.

Тому зміст історичного і громадянськознавчого матеріалу в пропонованій програмі базований, зокрема, на таких пріоритетах:

- формування української національної та громадянської ідентичностей учнів, почуття патріотизму, національної гідності, готовності захищати незалежність та територіальну цілісність України;
- людиноцентризм: цінність людського життя, повага до гідності, прав і свобод людини;
- увиразнення національних і загальнолюдських цінностей у минулому та сьогоденні;
- оптимальне поєднання та взаємозв'язок національної, регіональної та локальної історії;
- багатоперспективність і полікультурність українського суспільства у минулому та сьогоденні;
- зв'язок минулого і сьогодення, посилення практичної спрямованості історичних знань, з'ясування їх впливу на сучасні суспільно-політичні процеси, виклики, з якими стикається Україна;
- забезпечення внутрішньогалузевої та міжгалузевої інтеграції.

З урахуванням цих пріоритетів обов'язковий компонент профільної середньої освіти громадянської й історичної освітньої галузі може викладатися у вигляді інтегрованого курсу. Інтеграція історії України, всесвітньої історії та громадянської освіти в один курс є доцільною, оскільки вона формує в учнів цілісне бачення історичних процесів і ролі громадянина в сучасному світі. Такий курс забезпечує тісний зв'язок національного розвитку з глобальними тенденціями, правовими та громадянськими інститутами, допомагає краще зрозуміти історичну спадщину, сучасні суспільні виклики та принципи демократії. Інтегрований підхід сприяє розвитку в учнів критичного мислення, медіаграмотності, аналізу подій у різних вимірах (політичному, соціальному, культурному, правовому) та формуванню практичних громадянських компетентностей, необхідних для участі в демократичному житті. Він також дає змогу уникати

дублювання матеріалу, оптимізувати навчальне навантаження і створювати основу для міждисциплінарних проєктів та опрацювання актуальних проблемних тем.

У пропонованій програмі кожен рік навчання представлено певною кількістю модулів. Послідовність модулів автори програми пропонують у відповідності до: хронологічно-послідовного, синхронізованого викладу історичної частини та поступового розкриття громадянознавчого змісту від аспектів особистісного розвитку людини до питань функціонування демократичного суспільства й існування людини в ньому, взаємодії людини і держави, громадянської позиції, участі й відповідальності. Водночас послідовність цих модулів вчитель / освітній заклад установлюють на власний розсуд. Очевидно, що обсяг матеріалу в кожному з модулів визначається сукупністю результатів, передбачених ДСПСО. Тому послідовність і логіка вивчення інтегрованого курсу може змінюватися. Час на опанування модулів вчитель / освітній заклад також визначають самостійно з урахуванням загальної кількості годин на вивчення курсу у Типовій освітній програмі.

У контексті російсько-української війни у проєктуванні змісту навчання інтегрованого курсу в академічному ліцеї акцентовано:

- розкриття подій історії збройної боротьби України за незалежність через посилення уваги до історії українського визвольного руху, Української революції 1917–1921 рр., Другої світової війни, подій Революції Гідності та російсько-української війни;
- висвітлення особливостей збройної агресії Російської Федерації проти України: розкриття її витоків, перебігу та наслідків, включаючи анексію Криму, війну на Донбасі, гібридні методи впливу Росії на Україну;
- формування критичного мислення щодо російської пропаганди: умінь аналізувати історичні джерела, виявляти маніпуляції, спростовувати фейки та історичні міфи, поширювані російською пропагандою;
- з'ясування моментів, коли Україна мала шанс обрати інший шлях розвитку, значення альтернативних варіантів історичного процесу.

Водночас формування / розвиток у здобувачів освіти розуміння цілісності історичного процесу, увиразнення спільних явищ, тенденцій у минулому і сучасності України та світу XX – початку XXI ст. та особливостей вітчизняного минулого й сьогодення потребують внутрішньогалузевої та міжгалузевої інтеграції змісту й діяльності учнів. Тому інтеграцію як один із ключових складників послідовної реалізації компетентнісного підходу в пропонованій програмі реалізовано на таких принципах:

1. **Цілісність:** забезпечення взаємозв'язку і логічної послідовності між темами та подіями різних курсів.
2. **Проблемно-тематичне структурування:** організація змісту навколо ключових питань/викликів (наприклад, «тоталітаризм і права людини», «державотворення та міжнародні відносини»).
3. **Актуальність:** орієнтація на проблеми сьогодення, застосування набутих знань у житті.
4. **Діяльність та компетентнісна орієнтація:** фокус на вміннях – аргументація, робота з джерелами, громадянська участь, ухвалення рішень, проєктна діяльність.
5. **Хронологічно-компаративний аналіз:** синхронне вивчення подій в Україні та світі з порівнянням причин, наслідків і моделей розвитку, порівняння національного й світового досвіду, вивчення взаємозв'язків.

6. **Доказовість та робота з джерелами:** критичне опрацювання історичних документів, статистики, медіатекстів, правових актів, уміння аналізувати джерела й події з різних точок зору.

Громадянознавчий складник в історичній частині курсу реалізується через застосування загальних категорій (держава, демократія, громадянське суспільство, права людини і громадянина, закон та ін.) та розкриття зв'язків минулого і сучасності на прикладах трансформації найважливіших явищ і процесів суспільного життя: становлення людських спільнот, держав, права, інститутів демократії, громадянства, економічних і соціальних відносин та інститутів тощо. Програма передбачає також окремі модулі громадянознавчого змісту. В кожному році навчання вивчення модулів громадянської освіти пропонується програма рекомендує проводити протягом одного семестру (обсягом 17 годин).

Складники програми

Відповідно до вимог Типової освітньої програми пропонується модельна навчальна програма містить результативний, змістовий і процесуальний складники, структуровані за відповідними рубриками: **«Очікувані результати навчання»**, **«Пропонований зміст»**, **«Види навчальної діяльності»**.

Очікувані результати навчання зорієнтовані на формування / розвиток відповідних компетентностей і наскрізних умінь здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту профільної середньої освіти в логічному поєднанні знаннєвого, діяльнісного й смислового компонентів. Результати навчання за кожним модулем поступово ускладнюються, як і від одного року навчання до іншого.

Зміст курсу складається з модулів, що містять переліки певних історичних сюжетів та громадянознавчих знань, не розділених на окремі навчальні заняття. Вчитель, орієнтуючись на вимоги щодо очікуваних результатів, самостійно визначає кількість годин на вивчення модуля, назви окремих тем модуля, кількість і перелік питань до кожної теми залежно від умов організації освітнього процесу, пізнавальних можливостей окремих учнів та класного колективу в цілому, індивідуального стилю викладання тощо.

Спільними для всіх модулів є основні види навчальної діяльності учнів – навчально-пізнавальної й дослідницької, які можуть бути представлені різноманітними типами завдань. Визначення основних типів завдань та їх повторюваність слугує основою технології навчання здобувачів освіти історії та громадянської освіти, адже постійне залучення їх в активну різноманітну діяльність може забезпечити реальне досягнення планованих програмових результатів. Кожний вид навчальної діяльності розвиває ключові компетентності й наскрізні вміння здобувачів освіти.

Організація навчання передбачає певну динаміку: оперування в кожному наступному році навчання більшим обсягом інформації, понять і категорій; збільшення обсягів, складності, характеру і видів джерел; урізноманітнення й ускладнення способів діяльності; підвищення ступеня самостійності здобувачів освіти.

З урахуваннями теми навчального заняття в освітньому процесі можуть бути застосовані такі види активностей здобувачів освіти як:

– пошукові завдання: пошук інформації у різних джерелах (підручнику, довідниках, інтернет-джерелах тощо), систематизація, оцінювання якості та достовірності інформації з дотриманням такого алгоритму: 1) пошук/опрацювання інформації з різних джерел

щодо тлумачення поняття; 2) обговорення набутої інформації на загаль; 3) формулювання визначення понять і термінів; порівняння їх з підручником, довідником тощо;

- практичні завдання: аналіз картографічного матеріалу, складання ментальних карт, схем і таблиць, створення медіа текстів, презентацій тощо;

- завдання з розвитку критичного та системного мислення: аналіз і оцінка інформації різноманітних джерел; формулювання запитань до джерела в цілому та поданої в ньому інформації, розрізнення в джерелі фактів і суджень; оцінка достовірності, надійності та повноти запропонованих / знайдених джерел та їх інтерпретацій;

- творчі завдання: створення нових навчальних продуктів, в яких поєднані набуті знання, вміння та особистісні погляди на історичне минуле й сьогодення: віртуальні екскурсії; усні / письмові твори-роздуми, есеї, моделі; імітаційні ігри й симуляції тощо;

- обговорення та дискусії на основі відкритих та контрверсійних питань історії та суспільного життя: висловлення власних суджень щодо тих чи тих історичних особистостей, вчинків людей, підбір аргументів для захисту власної позиції, участь в обговоренні з дотриманням правил дискутування, діалоги з переконанням інших;

- індивідуальні / групові проєкти: планування власної діяльності на певний проміжок часу, планування співпраці з іншими у проєкті, дослідницька діяльність, співпраця з реалізації проєкту та досягнення результатів, презентація результатів проєкту.

Організація активного навчання учнів є обов'язковою умовою досягнення ними результатів навчання. Очікувані результати навчання, сформульовані на основі ДСПСО, є основою для відбору прийомів та методів, форм навчання та формулювання пізнавальних завдань.

У програмі до кожного модуля подано приклади рекомендованих видів навчальної діяльності учнів, які є важливими з точки зору досягнення декларованих результатів. Водночас пропонувані програмою зміст та рекомендовані види навчальної діяльності є варіантами урізноманітнення організації діяльності здобувачів освіти й не обмежують академічну свободу і творчість учителя.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

10 КЛАС

Очікувані результати навчання Учень/учениця	Пропонований зміст предмета	Види навчальної діяльності
Вступ. СВІТ І УКРАЇНА НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ		
<i>Вільно оперує</i> одиницями виміру історичного часу [12 ГІО 1.1.2] <i>Здійснює періодизацію</i> історичних процесів у 1914-1945 рр. [12 ГІО 1.3.1] <i>Визначає тенденції</i> розвитку суспільства, характерні для початку ХХ ст. [12 ГІО 1.3.2] <i>Характеризує</i> геополітичний простір та виявляє взаємодію природного і соціального середовищ на початку ХХ ст. [12 ГІО 2.1.1] [ГІО 2.2] <i>Характеризує</i> виклики, які стояли перед людством, на початку ХХ ст. [12 ГІО 4.1.1] <i>Пояснює</i> взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку суспільства початку ХХ ст. [12 ГІО 4.3.2-3]	ХХ століття у світовій історії. Періодизація всесвітньої історії ХХ ст. Періодизація історії України ХХ ст. Україна і світ на початку ХХ ст.: основні тенденції соціально-економічного, політичного та культурного розвитку. Геополітична ситуація напередодні Першої світової війни Особливості курсу історії України 1914–1945 рр.	Складання хронологічних / синхроністичних таблиць з визначенням і характеристикою періодів/етапів історичного процесу першої половини ХХ ст. Створення інтелектуальних карт з визначенням тенденцій та особливостей розвитку світу та України, взаємодії чинників суспільного розвитку, що були визначальними у визначений період Аналіз історичних карт з порівнянням змін, що відбулись протягом першої половини ХХ ст. в історії України та світу Аналіз уривків історичних досліджень, які відображають сутність та особливості історії ХХ ст. в узагальненому вигляді Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Які тенденції розвитку світу на початку ХХ ст. свідчили про загрозу війни? Які особливості становища українських земель на початку століття вплинули на розвиток української нації та перебіг історичних подій протягом ХХ ст.
Модуль 1. ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА ТА РЕВОЛЮЦІЇ. ОБЛАШТУВАННЯ ПОВОЄННОГО СВІТУ		
<i>Визначає</i> тривалість (хронологічні межі) Першої світової (Великої) війни [12 ГІО 1.1.2-1], <i>встановлює</i>	Передумови війни та геополітичні плани (1914). Український національний рух у	Аналіз картографічного матеріалу. Порівняння даних історичних/політичних карт різних етапів

хронологічну послідовність і синхронність подій Першої світової війни, революційних подій у Європі; [12 ГІО 1.1.2] <i>Здійснює періодизацію</i> Першої світової війни та подій війни на території України [12 ГІО 1.3.1] <i>Використовує історичну карту</i> для характеристики подій Першої світової війни, умов/наслідків Версальсько-Вашингтонської системи, визначення кордонів нових незалежних держав. <i>Характеризує</i> геополітичний простір українських земель за часів Першої світової війни [12 ГІО 2.1.1] <i>Розкриває</i> історичні процеси на основі їх передумов, перебігу й результатів, зокрема визначає передумови Першої світової (Великої) війни; революцій у Європі, причини і наслідки приходу до влади в Росії більшовиків; вплив «14 пунктів» Вудро Вілсона на встановлення повоєнного світового устрою [12 ГІО 4.1.3-1] <i>Аналізує</i> історичні зміни, зокрема основні політичні, економічні та світоглядні наслідки Першої світової війни та революцій у країнах Європи, оцінює рішення Паризької та Вашингтонської конференцій із позицій інтересів «великих» і «малих» держав; [12 ГІО 1.3.2-2] <i>Оцінює</i> взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб під час Першої світової війни [12 ГІО 1.2.1] <i>Аналізує та оцінює діяльність</i> особистостей Володимира Ульянова (Леніна), Андрія Жука, Григорія Коссака, Кость Левицького, Михайла Галушинського [12 ГІО 4.3.2-1]; встановлює вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2]	Російській імперії напередодні війни. Початок Першої світової війни: причини, міжнародна ситуація. Стратегічні плани ворогуючих блоків (Антанти і Центральних держав) у Європі. Геополітичні плани Центральних держав і Антанти щодо українських земель Формування українських національних організацій: Головна українська рада, Союз визволення України, Загальна українська рада Перебіг Першої світової війни (1914–1917). Розгортання фронтів: основні воєнні кампанії у світі (Західний, Східний, Балканський, Близькосхідний фронти, зокрема на території України). Воєнні кампанії у світі, на території України у 1914–1917 рр.; участь українців в арміях воюючих держав. Створення українських військових формувань (зокрема Українські січові стрільці). Політика Російської та Австро-Угорської імперій на українських землях: мобілізація, реквізиції, адміністративний контроль. Окупаційний режим Російської імперії на підвладних Австро-Угорщині українських теренах. Антиєврейські погроми російської армії в Галичині. Міжнаціональні конфлікти під час війни у світі та на українських землях Людина і суспільство в умовах війни. Пропаганда ворогуючих сторін у світі та на українських територіях. Повсякденне	війни. Формулювання причиново-наслідкових і геопросторових зв'язків з опорою на карту Аналіз первинних історичних джерел: листів, щоденників, мемуарів, наказів командування та ін. із встановленням достовірності інформації джерела і формулюванням висновків Аналіз відео та аудіо матеріалів з теми та формулювання власної позиції щодо змісту джерела Аналіз на основі історичних документів позиції різних верств населення і політичних сил щодо війни і їхню динаміку, відображення результати аналізу за допомогою таблиці, кластера, діаграми Венна Складання системно-структурних схем та ментальних карт, що відображають взаємодію чинників, які визначали розвиток тогочасного українського суспільства Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Які основні причини Першої світової війни? Чи можна було вирішити передвоєнні суперечності мирними засобами? Які були основні соціальні та економічні наслідки Першої світової війни для різних країн? Як вплинув на перебіг війни та на післявоєнний порядок у Європі прихід до влади більшовиків? Як змінилася геополітична ситуація у світі після Першої світової війни? У чому полягало позитивне значення Версальсько-Вашингтонської системи? Якими
---	--	---

<i>Доцільно застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, зокрема пояснює на прикладах зміст понять «геноцид», «геополітика», «Перша світова війна», «демилітаризована зона», «контрибуція», «репарація», «санітарний кордон», «система колективної безпеки»; [12 ГІО 4.3.1-1] <i>Характеризує</i> геополітичне становище в світі за часів Великої війни, геополітичні зміни в Європі після неї та геополітичний простір українських земель за часів Першої світової війни; [12 ГІО 2.1.1] <i>Аналізує та систематизує</i> різні за видами й походженням джерела інформації, <i>систематизує й узагальнює</i> історичну інформацію щодо Першої Світової (Великої) війни та її впливу на Україну, Версальсько-Вашингтонської системи, революцій, установлює достовірність джерела інформації [12 ГІО 3.2.1] [12 ГІО 3.3.1] [ГІО 4.1] <i>Зіставляє</i> події, явища й процеси української та світової історії доби Великої війни та революцій; визначає взаємовпливи між ними [12 ГІО 4.1.3-2] <i>Добирає</i> аргументи для підтвердження або спростування судження, висновку, оцінки щодо історичних подій, явищ, процесів в українських землях під час Першої світової війни [12 ГІО 4.2.1], оцінює аргументованість суджень, висновків щодо історичної події, явища, процесу [12 ГІО 4.2.2] <i>Пояснює</i> взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку українського суспільства в роки Першої світової війни [12 ГІО 4.3.2-3] <i>Характеризує</i> вплив історичних процесів на людину й спільноти, зокрема визначає особливості	життя на фронті й у тилу (український та світовий досвід): виживання цивільного населення, біженці, полонені, поранені, дитинство під час війни. Вплив війни на економіку України: руйнування, зміни у господарстві, демографія Вплив війни на суспільну та політичну свідомість. Вплив Першої світової війни на світогляд та політичні орієнтири українців. Зміни в настроениях і політиці європейських суспільств Завершальний етап війни (1917–1918). Вступ у війну США Російська революція 1917 р. та її вплив на перебіг війни. Брестський мирний договір Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки (РСФРР) з державами Четверного Союзу Завершення війни, поразка Німеччини та її союзників, повоєнне облаштування світу та нова мапа Європи. Розпад імперій та утворення нових незалежних держав у Європі, місце України у цих процесах. Революції в Німеччині, Угорщині Післявоєнні міжнародні відносини та нові виклики. «14 пунктів» Вудро Вілсона: ідеї нового світового порядку та принципи самовизначення народів. Версальсько-Вашингтонська система: міжнародні угоди, територіальні зміни, суперечності та спроби ревізії в 1920-х роках. Створення Ліги Націй – перша спроба створення	були її вади? Чи могла вона стати основою для тривалого миру? Які були наслідки Першої світової війни для колоніальних імперій, і як це вплинуло на процес деколонізації в подальші роки? Як змінилася роль жінок у суспільстві під час та після Першої світової війни? Чи була Ліга Націй ефективним інструментом у системі міжнародних відносин? Як поставилися до Першої світової війни різні організації й політичні угруповання українства підросійської та підавстрійської територій? Чи слушне таке твердження: «Політична еліта українства розбилась на три основні табори у ставленні до війни»? Що, на вашу думку, спонукало вояків українських добровольчих військових формувань до самопожертви та героїзму? Як Перша світова війна вплинула на життя українців та майбутнє українських земель? Групові та індивідуальні дослідження: Повсякденність в умовах війни Дитинство в умовах війни Художня та мемуарна література про будні та наслідки війни Перша світова війна у фото та відеоматеріалах Переможці та переможені у Великій війні: суперечності та компроміси Проміжний модульний контроль: тестування
---	---	--

повсякденного життя під час війни, статус жінки в суспільстві в період війни [12 ГІО 1.2.1-3] <i>Узагальнює</i> контрверсійні судження й оцінки доби Великої війни та революцій, для формулювання власних висновків та аргументації [12 ГІО 4.3.2-2] <i>Висловлює</i> ціннісні судження щодо історичних значущих подій, явищ і процесів доби Великої війни та революцій [12 ГІО 6.3.1] <i>Пояснює</i> важливість міжнародної співпраці у відсічі військовій агресії, необхідність обмеження насильства в умовах збройного конфлікту й невідворотності покарання за воєнні злочини, зокрема розкриває цілі та організацію діяльності Ліги Націй [12 ГІО 6.3.2-2] <i>Прогнозує</i> розвиток історичних і суспільних явищ і процесів [12 ГІО 6.3.1-2]	глобальної системи колективної безпеки. Наслідки війни для суспільства, культури, ідеології та політики як у світі, так і в Україні	
Модуль 2. УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ, РОЗПАД РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ТА ПОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ – УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. УКРАЇНА В БОРОТЬБІ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ		
<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає основні дати і події зазначеного періоду [ГІО 1.1] <i>Здійснює</i> періодизацію історичних подій та явищ 1917–1921 рр. [12 ГІО 1.3.1] <i>Розкриває</i> взаємозв'язки й тяглість суспільного розвитку [ГІО 1.2] <i>Оцінює</i> взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб в українських землях у 1917–1921 рр. [12 ГІО 1.2.1] <i>Аналізує та оцінює діяльність</i> Михайла Грушевського, Володимира Винниченка, Симона Петлюри, Павла Скоропадського, Євгена Петрушевича, Євгена Чикаленка, Петра Болбочана	Причини та рушійні сили Української революції. Українська Центральна Рада (УЦР). Всеукраїнський національний конгрес. Українізація армії. Вільне козацтво Відносини УЦР із Тимчасовим урядом. І та ІІ Універсали. Генеральний Секретаріат. Збройний виступ самостійників. З'їзд поневолених народів Росії Прихід до влади більшовиків у Росії: позиція УЦР. ІІІ Універсал. Внутрішня та зовнішня політика УЦР після проголошення Української Народної	Складання системно-структурних схем та ментальних карт щодо передумов, причин, рушійних сил та етапів Української революції Аналіз первинних історичних джерел, що відображають позиції різних політичних сил в революції, пошук і добір нових джерел у процесі дослідження Аналіз і формулювання висновків щодо законів та інших правових актів різних політичних сил часів революції Формулювання й аргументування власної думки щодо основних подій революції

[12 ГІО 4.3.2-1]; встановлює вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2]. <i>Характеризує</i> геополітичний простір українських земель у 1917–1921 рр. [12 ГІО 2.1.1] <i>Добирає і систематизує</i> різні за видами й походженням джерела історичної інформації, зокрема й для виконання пізнавально-дослідницьких проєктів щодо означеного періоду [12 ГІО 3.1.1] <i>Аналізує та оцінює</i> різні за видами й походженням джерела інформації, установлює достовірність джерела інформації [12 ГІО 3.2.1] [12 ГІО 3.3.1] <i>Систематизує й узагальнює</i> історичну інформацію про українську революцію, постанови УНР, Українську Державу (гетьманат Скоропадського), ЗУНР, спроби приєднання Криму до України, УСРР/УСССР [ГІО 4.1] <i>Добирає аргументи</i> для підтвердження або спростування судження, висновку, оцінки щодо історичних подій, явищ, процесів в українських землях у складі УНР, ЗУНР, УСРР у 1918–1921 рр [12 ГІО 4.2.1], <i>оцінює</i> аргументованість суджень, висновків щодо історичної події, явища, процесу [12 ГІО 4.2.2] <i>Пояснює</i> взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку українського суспільства зазначеного періоду [12 ГІО 4.3.2-3] <i>Висловлює</i> ціннісні судження щодо історичних значущих подій, явищ і процесів суспільного життя в українських землях у 1917-1921 рр. [12 ГІО 6.3.1]	Республіки (УНР). Кримськотатарський національний рух. Курултай і Кримська Народна Республіка Проголошення в Харкові більшовицької влади та маріонеткової квазідержави УНР (Радянської/Советської). Початок і перебіг першої російсько-української війни. Бій під Крутами IV Універсал: проголошення державної незалежності УНР. Мирний договір УНР із Центральними державами. Вигнання більшовиків із території УНР. Похід Петра Болбочана на Крим Державотворча діяльність УЦР узимку-навесні 1918 р. Закон УНР «Про національно-персональну автономію». Конституція УНР Українська Держава (гетьманат Павла Скоропадського): внутрішня та зовнішня політика Утворення Директорії. Антигетьманське повстання. Відновлення УНР. Реорганізація Директорії УНР Акт Злуки УНР і Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР), його історичне значення. Трудовий Конгресс України. Державне будівництво та національна політика Кримські крайові уряди 1918–1919 рр. Спроби приєднання Криму до України Розпад Австро-Угорської імперії. «Листопадовий чин». Західно-Українська	Підготовка есе та презентацій з оцінкою подій революції та діяльності історичних постатей. Складання хронологічних таблиць, причинно-наслідкових та узагальнювальних таблиць щодо подій 1917–1921 рр. Підготовка історичних портретів діячів з формулюванням оцінних суджень щодо їхньої діяльності Аналіз інтернет-джерел, зокрема візуальних, із визначенням достовірності та оцінкою інформації цих джерел Аналіз подій 1917–1921 рр. з погляду дотримання більшовицьким та білогвардійським режимами прав і свобод людини та права на повагу людської гідності Аналіз відповідності законів, соціальних норм і правил зазначеного періоду правам людини й праву на повагу до людської гідності Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Що сприяло перемозі більшовицького перевороту в листопаді 1917 р.? Чи погоджуєтесь ви з думкою, що Українська революція за характером була національно-демократичною? Доведіть. Як змінився статус Центральної Ради після прийняття I Універсалу? Якби ви були учасником революційних подій, то яку форму державності – автономію чи самостійність – підтримали б? Чому?
---	---	--

<i>Виявляє і прогнозує суспільні (історичні) зміни [ГІО 1.3]</i> Визначає тенденції розвитку українського суспільства у 1917-1921 рр. [12 ГІО 1.3.2] <i>Виявляє</i> у пропонованих для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1] На прикладах подій і явищ суспільного життя в українських землях зазначеного періоду <i>обґрунтовує</i> необхідність відповідності законів, соціальних норм і правил правам людини й праву на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.2.1]	Народна Республіка: державне будівництво. Польсько-українська війна 1918–1919 рр.: причини, перебіг та результати. Українська Галицька армія (УГА). Єврейський бойовий курінь в УГА. Чортківська офензива. Український національний рух на Буковині й у Закарпатті Друга російсько-українська війна. Отаманина. Холодноярська республіка. Створення маріонеткової Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР). Політика «воєнного комунізму». «Червоний» терор. Поразка більшовицької влади в Україні УНР в кільці фронтів: боротьба за збереження української держави. Денікінський режим на теренах України в другій половині 1919 р. Відновлення збройної експансії більшовицької Росії та окупація теренів УНР. Перший зимовий похід Армії УНР Варшавська угода. Війна Польщі та УНР проти більшовицької Росії. Контрнаступ більшовицьких армій на Львів і Варшаву. Поразки Червоної армії під Варшавою—Замостям. Поразка Збройних сил Півдня Росії. «Червоний» терор у Криму Повстанський рух 1920–1921 рр. Другий Зимовий похід Армії УНР. Поразка УНР Розвиток культури у 1917–1921 рр. Особливості пропаганди протидіючих	Які були здобутки УЦР в українському державотворчому процесі? Чи могла, на вашу думку, Центральна Рада виконати умови ультиматуму Раднаркому й залишитися при владі? Який із чотирьох універсалів мав найбільше значення для подальшого розвитку України? Чому Павло Скоропадський, будучи генералом, який воював проти німців, погодився очолити державу, створену за їхньої підтримки? А як вчинили б ви за такої ситуації? Чи погоджуєтесь ви з думкою, що перебування України під імперською владою призвело до втрати українським суспільством демократичних традицій? Чому? Чи можна стверджувати, що формою державного устрою України з установленням радянської влади стала диктатура більшовиків? Чому не відбулося антибільшовицького повстання, на яке розраховував Симон Петлюра, просуваючись Україною разом з польськими військами? Якими є уроки та наслідки українського визвольного руху? Групові та індивідуальні дослідження порівняльного змісту, наприклад, «Скоропадський і Маннергейм: український і фінський досвід державності» Проміжний модульний контроль: тестування
---	--	---

	сторін. Міжетнічні відносини в Україні 1917–1921 рр. Міжетнічні конфлікти, їх наслідки. Повсякдення в умовах революцій та воєн. Політична і трудова еміграція. Історичні уроки Української революції та боротьби за незалежність	
Модуль 3. ПРОВІДНІ ДЕРЖАВИ СВІТУ: ВИКЛИКИ МІЖВОЄННОГО ЧАСУ		
<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає основні дати і події зазначеного періоду [ГІО 1.1] <i>Визначає</i> тривалість (хронологічні межі) доби «проспериті», Великої депресії, «Нового курсу», існування Веймарської республіки, [12 ГІО 1.1.2-1]; <i>встановлює</i> хронологічну послідовність і синхронність подій (в межах теми); [12 ГІО 1.1.2] Доцільно <i>застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, зокрема пояснює на прикладах зміст понять «авторитаризм», «антисемітизм», «комуністичний режим», «корпоративна держава», «нацизм (націонал-соціалізм)», «нова економічна політика (неп)», «проспериті», «тоталітаризм», «фашизм»; [12 ГІО 4.3.1-1] <i>Аналізує та оцінює діяльність</i> Адольфа Гітлера, Беніто Муссоліні, Джеймса Макдональда, Едуара Даладье, Йосифа Сталіна, Франкліна Рузвельта [12 ГІО 4.3.2-1]; <i>встановлює</i> вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2] <i>Виявляє</i> особливості розвитку провідних держав світу в міжвоєнний період, зокрема характер економічного зростання у світі 1920-х рр.; імперський характер політичного режиму СРСР; сутність протистояння між тоталітарними	Сполучені Штати Америки: доба «проспериті», Велика депресія, «Новий курс» Франкліна Рузвельта Особливості економічного і суспільно-політичного розвитку Великої Британії та Франції в 20–30-ті рр. XX ст. Авторитарні та тоталітарні режими. Ідеологія та соціальна база комуністичного режиму, фашизму та нацизму Італія після Першої світової війни. Прихід до влади фашистів. Фашистський режим Беніто Муссоліні Особливості розвитку Німеччини. Веймарська республіка. А. Гітлер. Утвердження та сутність нацизму: основні ідеї та пропаганда. Антисемітизм. Співпраця нацистської Німеччини та СРСР Союз Радянських Соціалістичних Республік (Радянський Союз, СРСР) – держава імперського типу. Політика «воєнного комунізму» та неп. Масовий голод 1921–1923 рр. Військово-промислова модернізація. Суцільна колективізація.	Порівняння особливостей розвитку провідних держав світу в міжвоєнний період; визначення сутності протистояння між тоталітарними режимами та демократичними рухами; відображення результатів аналізу у формі кластерної карти, порівняльної таблиці Аналіз та оцінювання на основі історичних документів діяльності Адольфа Гітлера, Беніто Муссоліні, Джеймса Макдональда, Едуарда Даладье, Йосифа Сталіна, Франкліна Рузвельта, Олександра Шумського, Миколи Скрипника, Станіслава Косіора; відображення результатів аналізу за допомогою таблиці, кластера, діаграми Венна, укладання історичних портретів, уявних інтерв'ю/прес-конференцій, хронологічних панелей Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Чи був «Новий курс» Франкліна Рузвельта ефективною відповіддю на виклики Великої депресії? Чим цінний досвід її подолання для сучасних держав?

режимами та демократичними рухами [12 ГІО 1.3.2-1] <i>Реконструє</i> історичну ситуацію на основі зібраних фактів з урахуванням різних інтерпретацій [12 ГІО 4.3.1-2] <i>Аналізує та оцінює</i> історичні процеси на основі їх передумов, перебігу й результатів, зокрема визначає передумови, механізми та наслідки утвердження тоталітарних режимів в Італії та Німеччині; цілі та методи політики «воєнного комунізму» та непу в СРСР; [12 ГІО 4.1.3-1] <i>Виявляє</i> (з використанням історичної карти та інших джерел) зміни в геополітичній ситуації в Європі в міжвоєнний період [12 ГІО 2.1.1-2] <i>Добирає та оцінює</i> різноманітну інформацію щодо світоглядного наповнення тоталітарних ідеологій, їхню спрямованість проти інтересів людини і засад людяності [12 ГІО 4.2.1-2] <i>Виявляє</i> у пропонуваніх для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1] <i>Оцінює</i> ситуації щодо дотримання законів, соціальних норм і правил в провідних державах світу в міжвоєнний період [12 ГІО 5.2.2] <i>Ідентифікує</i> прояви дискримінації та утисків в тоталітарних державах в 20-30-ті роки ХХ ст. [12 ГІО 5.3.2-1] На прикладах подій і явищ суспільного життя в провідних державах світу в міжвоєнний період <i>установлює</i> залежності між розвитком демократії, дотриманням прав людини в державах і добробутом населення [12 ГІО 6.1.1-3]	Геноцидні дії радянського режиму проти національних меншин у СРСР Особливості комуністичного тоталітарного режиму в СРСР: ознаки та прояви. Масові репресії. Великий терор	У чому полягали сильні й слабкі сторони демократичної моделі розвитку в міжвоєнні роки? СРСР: союз вільних і рівноправних республік чи нове обличчя російської імперії під червоним прапором? Які чинники сприяли популяризації ідей Гітлера, Муссоліні та Сталіна серед широких мас населення? Які уроки має винести людство з історії тоталітарних режимів? Групові та індивідуальні дослідження: Вплив особистостей на історію в міжвоєнний період Світоглядне наповнення тоталітарних ідеологій Суспільне життя Європи в міжвоєнний період мовою візуальних історичних джерел Голодомор мовою документів, свідчень, чисел Права людини в умовах демократії та тоталітарних режимів Проміжний модульний контроль: тестування
---	--	---

Модуль 4. УКРАЇНА У СКЛАДІ ТОТАЛІТАРНОЇ ІМПЕРІЇ – СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК

<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає основні дати і події зазначеного періоду [ГІО 1.1] <i>Оцінює</i> взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб в українських землях у складі УСРР у 20–30-ті рр. ХХ ст. [12 ГІО 1.2.1] <i>Аналізує</i> та <i>оцінює</i> діяльність, Миколи Скрипника, Станіслава Косіора, Олександра Шумського, Павла Постишева [12 ГІО 4.3.2-1]; <i>встановлює</i> вплив особистості на історію та розвиток України в складі СРСР [12 ГІО 1.2.1-2] <i>Виявляє і прогнозує</i> суспільні (історичні) зміни [ГІО 1.3] <i>Визначає</i> тенденції розвитку українського суспільства у 20–30-ті рр. ХХ ст. [12 ГІО 1.3.2] <i>Характеризує</i> геополітичний простір українських земель в складі УСРР у 20–30-ті рр. ХХ ст. [12 ГІО 2.1.1] <i>Характеризує</i> особливості історико-географічних й економічних регіонів у складі УСРР у 20–30-ті рр. ХХ ст. [12 ГІО 2.2.1] <i>Добирає і систематизує</i> різні за видами й походженням джерела історичної інформації, зокрема й для виконання пізнавально-дослідницьких проєктів щодо означеного періоду [12 ГІО 3.1.1] <i>Аналізує та оцінює</i> різні за видами й походженням джерела інформації, установлює достовірність джерела інформації [12 ГІО 3.2.1] [12 ГІО 3.3.1] <i>Критично аналізує</i> причини різних інтерпретацій історичної інформації щодо становища і розвитку	Статус УСРР у складі СРСР. Адміністративно-територіальний поділ УСРР. Антибільшовицький повстанський рух. Голод 1921–1923 рр.: причини, наслідки, іноземна допомога жертвам голоду Впровадження непу в УСРР. Суспільно-політичне життя. Ліквідація багатопартійності Політика коренізації в УСРР: ставлення влади та населення. Олександр Шумський. Микола Скрипник Утворення Кримської АСРР Релігійне життя в УСРР. Українська автокефальна православна церква (УАПЦ) Хлібозаготівельні кризи. Форсована індустріалізація. Створення військово-промислового комплексу. Згортання непу. Голод 1928–1929 рр. Перехід до планової економіки Розкуркулення і насильницька колективізація. Опір селянства. Примусові хлібозаготівлі. Голодомор 1932–1933 рр. – геноцид українського народу. Масштаби та наслідки Голодомору Порушення прав людини в умовах тоталітарного режиму. Масові репресії. Політичні процеси 20-х – початку 30-х рр. Великий терор. Згортання українзації. Розстріляне відродження. Антицерковна	Аналіз первинних історичних джерел, що відображають позиції і настрої різних верств українського населення, пошук і добір нових джерел у процесі дослідження Аналіз нормативно-правових актів та наслідків їхнього прийняття щодо входження до складу СРСР та формування більшовицького режиму в Україні Складання структурно-логічних схем: причини, сутність та ліквідація непу; сутність і напрями політики коренізації та українзації; здобутки й ціна індустріалізації Обговорення та дискусії на основі відкритих та контрверсійних питань: Чи була Україна незалежною суверенною державою на початку 20-х рр. ХХ ст.? Чому, незважаючи на економічні досягнення, радянський уряд почав згортати неп наприкінці 20-х років? Чи мала політика українзації позитивні наслідки для України? Чи можемо ми сказати, що певні наслідки колективізацій й сьогодні відчуються в сільському господарстві України? Як ви думаєте, чи вплинув Голодомор на свідомість людей? Які суперечності між дійсним і визначеним Конституцією 1937 р. і державно-політичним статусом УСРР?
---	---	---

українського суспільства у складі УСРР у 20–30-ті рр. XX ст. [12 ГІО 3.3.2] <i>Систематизує й узагальнює</i> історичну інформацію про становище і розвиток українських земель у складі УСРР [ГІО 4.1] <i>Характеризує</i> системно-структурні зв'язки в історичному процесі 20–30-х рр. XX ст. [12 ГІО 4.1.1] <i>Інтерпретує</i> факти, явища, процеси з історії українських земель у складі УСРР у 20–30-ті рр. XX ст., формулює судження, гіпотезу [ГІО 4.3] <i>Добирає</i> аргументи для підтвердження або спростування судження, висновку, оцінки щодо історичних подій, явищ, процесів в українських землях у складі УСРР у 20–30-ті рр. XX ст. [12 ГІО 4.2.1], <i>оцінює</i> аргументованість суджень, висновків щодо історичної події, явища, процесу [12 ГІО 4.2.2] <i>Оцінює</i> історичні постаті, окремі соціальні групи, як суб'єктів історичного процесу зазначеного періоду [12 ГІО 4.3.2-1] <i>Пояснює</i> взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку українського суспільства у складі УСРР у 20-30-ті рр. XX ст. [12 ГІО 4.3.2-3] <i>Виявляє</i> у пропонованих для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1] На прикладах подій і явищ суспільного життя в українських землях у складі УСРР у 20-30-ті рр. XX ст. <i>обґрунтовує</i> необхідність відповідності законів, соціальних норм і правил правам людини й праву на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.2.1]	політика влади та її наслідки. Ліквідація УАПЦ Конституція УРСР 1937 р. Ідеологізація національно-культурного життя радянської України. Освіта. Наука. Мистецькі спілки у 20–30-тих рр. XX ст. Митці Розстріляного відродження й апологети соцреалізму. Кінематограф. Посилення російської експансії у сферах освіти, науки, мистецтва	Яка взаємозалежність між установленням єдиновладдя Йосифа Сталіна й утвердженням однопартійності? Групові та індивідуальні дослідження: Життя та доля діячів Розстріляного Відродження (на прикладі одного митця) Голодомор 1932–1933 рр. як геноцид українського народу (робота з картами, статистикою, свідченнями) Тоталітарний портрет: ідеологія та символіка радянської влади в Україні Знищення українських церков і релігійних громад (на прикладі конкретного регіону) Опір більшовицькій владі в Україні Проміжний модульний контроль: тестування
--	--	--

<i>Ідентифікує</i> прояви дискримінації та утисків в житті українського суспільства у складі УСРР у 20-30-ті рр. XX ст. [12 ГІО 5.3.2-1] <i>Висловлює</i> ціннісні судження щодо історичних значущих подій, явищ і процесів суспільного життя в українських землях у складі УСРР у 20-30-ті рр. XX ст. [12 ГІО 6.3.1] На прикладах подій і явищ суспільного життя в українських землях у складі УСРР у 20-30-ті XX ст. рр. <i>установлює</i> залежності між розвитком демократії, дотриманням прав людини в державах і добробутом населення [12 ГІО 6.1.1-3] <i>Прогнозує</i> розвиток історичних і суспільних явищ і процесів [12 ГІО 6.3.1-2]		
Модуль 5. ДЕРЖАВИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ І ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД		
<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає час утворення нових держав у Центрально-Східній Європі [ГІО 1.1] <i>Розкриває</i> взаємозв'язки й тяглість суспільного розвитку [ГІО 1.2], встановлює хронологічну послідовність та синхронність процесів та подій в державах Центрально-Східної Європи [12 ГІО 1.1.2] <i>Оцінює</i> взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб в українських землях у складі інших держав у 20-30-ті роки [12 ГІО 1.2.1] <i>Використовує історичну карту</i> та інші джерела для пояснення/аналізу змін в геополітичній ситуації в Центрально-Східній Європі в міжвоєнний період [12 ГІО 2.1.1-2]	Міжвоєнна карта Центрально-Східної Європи. Формування нових національних держав після Першої світової війни (Польща, Чехословаччина, Угорщина, Королівство сербів, хорватів і словенців / Югославія). Міжнародні договори, що визначили нові кордони (Версальська система, Сен-Жерменський, Тріанонський, договори) та їхній вплив на українські західні землі Особливості державного й політичного розвитку нових країн. Соціально-економічний і політичний розвиток Польщі, Чехословаччини, Угорщини, Румунії, Болгарії, Югославії. Становлення Другої Речі Посполитої, переворот 1926 р.	Порівняння особливостей розвитку держав Центрально-Східної Європи в міжвоєнний період; відображення результатів аналізу у формі кластерної карти, порівняльної таблиці Аналіз та оцінювання на основі історичних документів діяльності Томаша Масарика, Юзефа Пілсудського, Міклоша Горті; відображення результатів аналізу за допомогою таблиці, кластера, діаграми Венна, укладання історичних портретів, уявних інтерв'ю/прес-конференцій, хронологічних панелей Складання порівняльних таблиць та ментальних карт щодо статусу різних українських земель та політики влади щодо них

<i>Характеризує</i> геополітичний простір західноукраїнських земель у складі інших держав у 1920-1930-х рр. [12 ГІО 2.1.1] <i>Доцільно застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, зокрема пояснює на прикладах зміст понять «королівська диктатура», «примусова асиміляція», «санація», «сепаратистський рух» [12 ГІО 4.3.1-1] <i>Узагальнює та інтегрує</i> різні трактування історичних подій, явищ і процесів, оцінки політичної діяльності історичних осіб (Томаша Масарика, Юзефа Пілсудського, Міклоша Горті, Євгена Коновальця, Августина Волошина, Євгена Петрушевича) [12 ГІО 4.3.1]]; <i>встановлює</i> вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2] <i>Оцінює</i> історичні постаті, окремі соціальні групи, як суб'єктів історичного процесу зазначеного періоду [12 ГІО 4.3.2-1] <i>Виявляє</i> особливості розвитку держав Центрально-Східної Європи в міжвоєнний період, зокрема становлення авторитарних режимів у країнах Центрально-Східної Європи, посилення національних проблем у центрально-східноєвропейському регіоні, політики Польщі в Галичині й на Волині та причини наростання напруги між українцями і поляками внаслідок пацифікації, осадництва та примусової полонізації [12 ГІО 1.3.2-1]; <i>Виявляє</i> зміни та визначає тенденції розвитку суспільства в західноукраїнських землях у 20–30 рр. [ГІО 1.3] [12 ГІО 1.3.2]	та режим Юзефа Пілсудського. Утворення Чехословацької держави; політика Томаша Масарика. Встановлення режиму Міклоша Горті в Угорщині. Королівська диктатура в Румунії. Політична нестабільність і диктатура в Болгарії. Королівство сербів, хорватів і словенців: процес проголошення Югославії та міжнаціональна політика Національні меншини і міжнаціональні відносини. Статус та соціально-економічне становище національних меншин у країнах Центрально-Східної Європи. Політика міжвоєнних держав щодо українців у Польщі, Чехословаччині, Румунії. Внутрішня і зовнішня політика нових держав щодо етнічного різноманіття Правовий статус і політика щодо українських земель. Правовий статус українських земель у складі Польщі; політика щодо «східних кресів», адміністративно-територіальні реформи. Міжетнічні відносини у Галичині й Волині; осадництво, «пацифікація», репресії. Економічний розвиток українських спільнот у межах Польської держави; кооперативний рух. Культурно-просвітні, спортивні та політичні організації українців у Польщі; діяльність Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО), Організації українських націоналістів (ОУН) (Євген Коновалець). Становище українців у Румунії: правовий	Складання структурно-логічних схем з визначенням змін і тенденцій розвитку суспільства в західноукраїнських землях Характеристика геополітичного простору і тенденцій розвитку економіки західної України на основі карти Підготовка досліджень на основі підбору та аналізу відкритих джерел щодо діяльності української спільноти в різних сферах життя Рольова гра або симуляція дипломатичної конференції політичних лідерів держав Центрально-Східної Європи з обговорення важливих міжнародних питань Обговорення та дискусії на основі відкритих та контрверсійних питань: Як Першу світову війну та розпад імперій сприймали народи Центрально-Східної Європи? Як Перша світова війна вплинула на політичний та економічний розвиток країн Центрально-Східної Європи? Які політичні та економічні виклики стояли перед новоствореними державами Центрально-Східної Європи в міжвоєнний період? Які чинники сприяли становленню авторитарних режимів у більшості держав Центрально-Східної Європи в міжвоєнний період? Чи були альтернативи авторитаризму державам Центрально-Східної Європи в міжвоєнний період?
---	--	--

<i>Аналізує та оцінює</i> історичні процеси на основі їх передумов, перебігу й результатів [12 ГІО 4.1.3-1] <i>розкриває</i> особливості становлення авторитаризму в країнах Центрально-Східної Європи [12 ГІО 4.1.3-1] <i>Виявляє</i> чинники, які впливають на інтерпретацію історичної та суспільної інформації [12 ГІО 3.3.2-1], <i>критично</i> аналізує причини різних інтерпретацій історичної та суспільної інформації [12 ГІО 3.3.2] <i>Систематизує й узагальнює</i> історичну інформацію про перебіг економічних, політичних і культурних процесів у країнах Центрально-Східної Європи в міжвоєнний період, про становище і розвиток західноукраїнських земель у складі інших держав у 20–30-ті роки, порівнює розвиток країн регіону в міжвоєнний період; [ГІО 4.1]. <i>Оцінює</i> українську історичну спільноту за сферами її діяльності (політична, економічна, соціальна, культурна) [12 ГІО 4.1.2] <i>Добирає</i> аргументи для підтвердження або спростування судження, висновку, оцінки щодо історичних подій, явищ, процесів в західноукраїнських землях [12 ГІО 4.2.1], <i>оцінює</i> аргументованість суджень, висновків щодо історичної події, явища, процесу [12 ГІО 4.2.2] <i>Виявляє</i> у пропонованих для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1] <i>Оцінює</i> ситуації щодо дотримання законів, соціальних норм і правил в житті українського суспільства у складі інших держав у 20–30-ті роки [12 ГІО 5.2.2]	статус, політичне, економічне, суспільне життя; діяльність Української національної партії. Правове та суспільно-політичне становище українських земель у складі Чехословаччини; автономія Підкарпатської Русі (Закарпаття). Суспільно-політичне й економічне життя українців у Чехословаччині; Карпатська Україна; Карпатська Січ; діяльність Августина Волошина Культурне, релігійне та політичне життя західноукраїнських територій. Розвиток освіти, культури, церковного (греко-католицького та православного) життя під чужою владою. Суспільна активність, діяльність українських спортивних, просвітніх, освітніх установ. Уряд УНР в еміграції; українська політична еміграція як фактор впливу на міжнародну спільноту та політику держав регіону	Як зміна державних кордонів після Першої світової війни вплинула на етнічні та національні відносини у Центрально-Східній Європі? Чи можна стверджувати, що міжвоєнний період був періодом політичної нестабільності для країн Центрально-Східної Європи? Що було причиною цієї нестабільності? Із чим був пов'язаний найбільший вплив (УНДО) порівняно з іншими організаціями й політичними партіями на українське населення? Якби вам випала нагода в ті часи стати членом ОУН, чи погодилися б ви? Чи можна вважати політику в національному питанні правлячих режимів Румунії та Польщі щодо українських земель подібною? Які були особливості та головні риси національної політики Польщі, Румунії, Чехословаччини щодо українського населення? Які були історичні умови формування ідейних течій українського руху в західноукраїнських землях? Чи пов'язані події в Карпатській Україні з її геополітичним становищем? Які основні тенденції та суперечності розвитку культури простежуються на західноукраїнських землях? Групові та індивідуальні дослідження: Центрально-Східна Європа: боротьба між демократією і авторитаризмом в міжвоєнний період
---	---	---

<i>Ідентифікує</i> прояви дискримінації та утисків в державах Центрально-Східної Європи в 20–30-ті роки ХХ ст. [12 ГІО 5.3.2-1] На прикладах подій і явищ суспільного життя в українських землях у складі інших держав у 20–30-ті роки <i>установлює</i> залежності між розвитком демократії, дотриманням прав людини в державах і добробутом населення [12 ГІО 6.1.1-3] <i>Висловлює</i> ціннісні судження щодо історичних значущих подій, явищ і процесів суспільного життя [12 ГІО 6.3.1] <i>Прогнозує</i> розвиток історичних і суспільних явищ і процесів [12 ГІО 6.3.1-2]		Міжнаціональні відносини в Центрально-Східній Європі: від конфліктів до пошуку порозуміння Національні меншини та їх роль у політичному житті міжвоєнної Центрально-Східної Європи Україна в контексті політичних процесів Центрально-Східної Європи між двома світовими війнами Проміжний модульний контроль: тестування
---	--	---

Модуль 6. ДЕРЖАВИ АЗІЇ ТА ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає час національних революцій в Китаї і Туреччині [ГІО 1.1] <i>Розкриває</i> взаємозв'язки й тяглість суспільного розвитку [ГІО 1.2], встановлює хронологічну послідовність та синхронність події економічного та суспільного життя Японії, Китаю, Індії, мусульманських держав та країн Латинської Америки; [12 ГІО 1.1.2] <i>Використовує</i> історичну карту та інші джерела для характеристики геополітичного простору держав Азії та Латинської імперії в міжвоєнний період, <i>пояснення</i> витоків та сутності Близькосхідної проблеми [12 ГІО 2.1.1-1] <i>Доцільно застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, зокрема пояснює на прикладах зміст понять «гандизм», «етатизм», «латифундія», «сіонізм», «хунта» [12 ГІО 4.3.1-1]	Модернізація та мілітаризація Японії. Зовнішня експансіоністська політика Національна революція в Китаї. Боротьба за владу між Комуністичною партією Китаю (КПК) і Гомінданом. Чан Кайші Антиколоніальний рух в Індії. Акції громадянської непокори. Мохандас Карамчанд Ганді Модернізація Туреччини. Мустафа Кемаль Ататюрк Витоки та сутність Близькосхідної проблеми Протиборство демократичних сил і диктаторських режимів в Латинській Америці	Порівняння особливостей розвитку держав Азії та Латинської імперії в міжвоєнний період; відображення результатів аналізу у формі кластерної карти, порівняльної таблиці Аналіз та оцінювання на основі історичних документів діяльності Мустафи Кемаля Ататюрка, Мохандаса Карамчанді Ганді, Чан Кайші; відображення результатів аналізу за допомогою таблиці, кластера, діаграми Венна, укладання історичних портретів, уявних інтерв'ю/прес-конференцій, хронологічних панелей Обговорення та дискусії на основі відкритих та контрверсійних питань: Яку роль відіграли колоніальні імперії в політичному і економічному житті держав Азії та
---	---	---

<i>Висловлює судження щодо діяльності Мустафи Кемалю Ататюрка, Мохандаса Карамчанді Ганді [12 ГІО 4.3.2-1], встановлює вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2]</i> <i>Виявляє особливості модернізаційних процесів у країнах Азії та Латинської Америки, антиколоніального руху в Індії та національного руху в Китаї; причини, характерні риси та наслідки милітаризації Японії [12 ГІО 1.3.2-1];</i> <i>Систематизує й узагальнює історичну інформацію про економічне та суспільне життя населення в країнах Азії та Латинської Америки в міжвоєнний період з позицій протистояння демократії та авторитаризму, порівнює розвиток країн регіону в міжвоєнний період; [ГІО 4.1].</i> <i>Добирає і систематизує різні за видами й походженням джерела історичної інформації, зокрема й для виконання пізнавально-дослідницьких проєктів щодо означеного періоду [12 ГІО 3.1.1]</i> <i>Виявляє у пропонованих для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1]</i> <i>Ідентифікує прояви дискримінації та утисків в державах Азії та Латинської Америки в 20-30-ті роки ХХ ст. [12 ГІО 5.3.2-1]</i> <i>Визначає тенденції економічного та суспільного розвитку країн Азії та Латинської Америки в міжвоєнний період [12 ГІО 1.3.2]</i>		Латинської Америки в міжвоєнний період? Як міжнародна політична ситуація вплинула на визвольні рухи в Азії та Латинській Америці? Які чинники сприяли розвитку диктаторських режимів у Латинській Америці? Чи можна вважати міжвоєнний період у державах Азії та Латинської Америки часом політичної нестабільності? Чому? Групові та індивідуальні дослідження: Політичні дилеми: протиборство демократичних сил і диктаторських режимів в державах Азії та Латинської Америки Мохандаса Карамчанді Ганді – основоположник філософії ненасильства Економічні стратегії країн Азії у міжвоєнний період Портрет національного лідера (Мустафи Кемалю Ататюрка, Мохандаса (Могандаса) Карамчанді Ганді – на вибір учителя або учня) Проміжний модульний контроль: тестування
Модуль 7. РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ ТА ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ в 20–30-тих рр. ХХ ст.		

<i>Виявляє</i> суб'єктивність відчуття часу [12 ГІО 1.1.1], зокрема, пояснює особливості сприйняття й перебігу часу міжвоєнної доби [12 ГІО 1.1.1-1] <i>Характеризує</i> вплив історичних процесів на людину й спільноти, зокрема відображення в світовому мистецтві, літературі, масовій культурі, кінематографі світоглядних ідей та особливостей сприйняття людиною перебігу часу відповідного періоду [12 ГІО 1.2.1-3] <i>Доцільно застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, зокрема пояснює на прикладах зміст понять «модерн», «авангардизм», «втрачене покоління», «масова культура», «джаз», «мюзикл», «олімпійський рух» [12 ГІО 4.3.1-1] <i>Пояснює</i> взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку суспільства, зокрема характеризує провідні наукові ідеї міжвоєнного періоду, досягнення в галузі літератури та мистецтва, характеризує зміни в повсякденному житті населення в першій половині ХХ ст. [12 ГІО 4.3.2-3] <i>Характеризує</i> вплив технологій на життя людини й суспільства в минулому й тепер, зокрема пояснює вплив досягнень науки і техніки на повсякденне життя людей, культуру та довкілля в міжвоєнну добу [12 ГІО 6.3.1-3] <i>Визначає</i> тенденції в розвитку культури в міжвоєнний період, мистецькі здобутки та напрями (течії) модернізму [12 ГІО 1.3.2] <i>Досліджує</i> історичну реальність з урахуванням причиново-наслідкових і системно-структурних залежностей, зокрема пояснює передумови	Найвагоміші досягнення науки, техніки, мистецтва. Основні ідеї й течії в мистецтві Масова культура. Розвиток кінематографу та театру. Спорт та олімпійський рух Зміни в повсякденному житті: одязі, харчуванні, облаштуванні житла, організації дозвілля тощо Особливості розвитку культури в демократичних і тоталітарних державах	Порівняння розвитку культури в демократичних і тоталітарних державах; визначення тенденцій в розвитку культури в міжвоєнний період, мистецькі здобутки та напрями (течії) модернізму; відображення результатів аналізу у формі кластерної карти, порівняльної таблиці Аналіз та оцінювання наукової / мистецької діяльності Сальвадора Далі, Альберта Ейнштейна, Чарлі Чапліна; провідних наукових ідей міжвоєнного періоду, досягнень в галузі літератури та мистецтва, змін в повсякденному житті населення в першій половині ХХ ст.; відображення результатів аналізу за допомогою таблиці, кластера, діаграми Венна, укладання уявних інтерв'ю / прес-конференцій, уявних експозицій та музеїв Історична реконструкція повсякденного життя того часу Уявні туристичні тури історико-культурними об'єктами міжвоєнного часу Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Яку роль відіграв кінематограф у формуванні суспільної свідомості в міжвоєнний період? Як масова культура міжвоєнного періоду формувала нові соціальні стереотипи та норми поведінки? Як змінювалися соціальні ролі жінок в міжвоєнний період? Як політичні ідеології (фашизм, комунізм) впливали на повсякденне життя і культуру в
---	---	--

виникнення масової культури, олімпійського руху, вплив кінематографу на розвиток культури [12 ГІО 4.3.2] <i>Обґрунтовує</i> власні судження, висновки щодо розвитку науки, культури й мистецтва у 1920–1930-х роках, зокрема аналізуючи внесок видатних учених, митців і діячів культури [12 ГІО 4.2.2-2] <i>Систематизує</i>, узагальнює й інтерпретує відомості про культуру і повсякденне життя в міжвоєнний період [ГІО 4.1] <i>Обґрунтовує</i> необхідність відповідності законів, соціальних норм і правил правам людини й праву на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.2.1] <i>Обґрунтовує</i> цінність соціального та культурного розмаїття, пояснює його переваги й виклики в сучасному суспільстві [12 ГІО 5.3.1] <i>Установлює</i> залежності між розвитком демократії, дотриманням прав людини в державах і добробутом населення [12 ГІО 6.1.1-3]		різних країнах? Які з сучасних методів пропаганди походять з цього часу? Як розвиток технологій змінив спосіб життя людей у міжвоєнний період? Яка роль культури та пропаганди в міжвоєнний період у формуванні суспільних настроїв? Як мистецтво, кіно, література і засоби масової інформації використовувалися для підтримки або протидії тоталітарним режимам? Групові та індивідуальні дослідження: Роль кінематографу у формуванні масової культури 20–30-тих рр. ХХ ст. Радіо як новий засіб масової комунікації Жінки у 20–30-тих рр. ХХ ст. : емансипація і зміни в повсякденному житті Мода і стиль життя у міжвоєнний період Архітектурні шедеври 20–30-тих рр. ХХ ст. Політичні ідеології та їхній вплив на культуру в 20–30-тих рр. ХХ ст. Сім'я і побут у 20–30-тих рр. ХХ ст. Масова культура як засіб пропаганди в 20–30-тих рр. ХХ ст. Проміжний модульний контроль: тестування
Модуль 8. СВІТ І УКРАЇНА НАПЕРЕДОДНІ ТА В ЧАСИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ		
<i>Здійснює</i> періодизацію Другої світової війни та подій війни на території України [12 ГІО 1.3.1], встановлює хронологічну послідовність та синхронність процесів та подій (в межах модулю) [12 ГІО 1.1.2]	Геополітична ситуація напередодні війни (друга половина 1930-х років). Міжнародна ситуація у світі: криза Версальсько-Вашингтонської системи,	Узагальнення та порівняння контрверсійних суджень й оцінки доби напередодні та в часи Другої світової війни, для формулювання власних висновків та аргументації; відображення

<i>Використовує</i> історичну карту та інші джерела для пояснення геополітичного становища в світі напередодні, в часи Другої світової війни та після неї, аналізу основних подій, театрів воєнних дій, змін державних кордонів у Європі, світі [12 ГІО 2.1.1-2] [12 ГІО 2.1.1] <i>Доцільно застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, зокрема пояснює на прикладах зміст понять «аншлюс», «Мюнхен», «політика “умиротворення”», «Судетська проблема», «антигітлерівська коаліція», «Велика трійка», «Голокост», «другий фронт», «колабораціонізм», «лендліз», «нацистський “новий порядок”», «рух Опору» [12 ГІО 4.3.1-1] <i>Аналізує та оцінює</i> історичні процеси на основі їх передумов, перебігу й результатів, зокрема визначає причини та наслідки краху Версальсько-Вашингтонської системи; політики «умиротворення», Радянсько / советсько-німецького договору про ненапад; передумови, причини, характер та результати Другої світової війни [ГІО 1.3] <i>Оцінює</i> взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб під час Другої світової війни [12 ГІО 1.2.1] <i>Характеризує та оцінює</i> історичні зміни, зокрема основні політичні, економічні та світоглядні наслідки Другої світової війни [12 ГІО 1.3.2-2] <i>Характеризує</i> вплив історичних процесів на людину й спільноти, зокрема визначає особливості повсякденного життя під час війни, статус жінки та дітей в суспільстві в період війни; пояснює	зростання агресивних тоталітарних режимів. Виникнення вогнищ війни (Далекий Схід, Африка, Європа); формування осі «Берлін – Рим – Токіо». Політика «умиротворення» агресора і її наслідки. Аншлюс Австрії, Мюнхенська угода, розчленування Чехословаччини. Англо-франко-радянські переговори 1939 р. та радянсько-німецький пакт про ненапад (пакт Молотова-Ріббентропа) та його таємні протоколи. Українське питання в міжнародній політиці напередодні війни. Радянсько-німецькі договори та доля західноукраїнських земель Початок Другої світової війни (1939 р.). Причини, характер, періодизація Другої світової війни. Початок війни: напад Німеччини на Польщу, вступ СРСР у війну, поділ територій у Східній Європі. Українці у польській армії; реакція і діяльність ОУН, розкол на ОУН (мельниківська) та ОУН (бандерівська). Радянська окупація Галичини, Волині, Північної Буковини, Хотинщини, Південної Бессарабії; «радянська» західноукраїнських земель. Військова експансія Німеччини та Італії в Європі у 1940-1941 рр. в Європі Розширення масштабів війни. Німецько-радянська війна (1941–1944 рр.). Театри бойових дій та ключові події війни у світі (Європа, Африка, Тихоокеанський регіон). Передумови і початок німецько-радянської	результатів аналізу у формі кластерної карти, порівняльної таблиці Складання хронологічних / синхроністичних таблиць подій Другої світової війни Аналіз картографічного матеріалу для з'ясування особливостей геополітичного простору України під час війни, з'ясування особливостей подій і явищ того часу Аналіз статистичних даних, фото та відео документів та формулювання висновків щодо характеристики, особливостей, сутності та тенденцій подій і явищ часів війни Дослідження та оцінка причин та змісту різних інтерпретацій історичної інформації щодо Другої світової війни, різних трактувань історичних подій, явищ і процесів, оцінки діяльності історичних осіб в роки Другої світової війни Аналіз та оцінювання на основі історичних документів діяльності Вінстона Черчіля, Дуайта Ейзенгауера, Йосифа Сталіна, Франкліна Рузвельта, Адольфа Гітлера; відображення результатів аналізу за допомогою таблиці, кластера, діаграми Венна, укладання історичних портретів, уявних інтерв'ю/прес-конференцій, хронологічних панелей Історична симуляцію дипломатичних перемовин напередодні Другої світової війни Обговорення та дискусії на основі відкритих та контрверсійних питань: Чому Версальська система мирних договорів не змогла забезпечити тривалий мир?
---	--	---

особливості окупаційного режиму та руху Опору на окупованих територіях; [12 ГІО 1.2.1-3] <i>Аналізує та оцінює</i> різні за видами й походженням джерела інформації щодо Другої світової війни та її впливу на Україну, установлює достовірність джерела інформації [12 ГІО 3.2.1] [12 ГІО 3.3.1] <i>Узагальнює</i> контрверсійні судження й оцінки доби напередодні та в часи Другої світової війни, для формулювання власних висновків та аргументації [12 ГІО 4.3.2-2] <i>Узагальнює та інтегрує</i> різні трактування історичних подій, явищ і процесів, оцінки діяльності історичних осіб в роки Другої світової війни [12 ГІО 4.3.1] <i>Систематизує й узагальнює</i> історичну інформацію про становище українських земель в роки Другої світової війни [ГІО 4.1] <i>Добирає</i> аргументи для підтвердження або спростування судження, висновку, оцінки щодо історичних подій, явищ, процесів в українських землях під час Другої світової війни [12 ГІО 4.2.1], <i>оцінює</i> аргументованість суджень, висновків щодо історичної події, явища, процесу <i>Виявляє</i> у пропонованих для дослідження історичних подій Другої світової війни джерелах випадки порушення права на повагу до людської гідності, наслідки порушення міжнародного права [12 ГІО 5.1.3-1] <i>Виявляє й оцінює</i> інформаційні маніпуляції й пропаганду воюючих сторін, ідентифікує упереджені погляди й припущення в джерелах інформації про	війни; вторгнення військ «держав Осі» на територію СРСР. «Тактика випаленої землі», поразки Червоної армії 1941 р., депортації німців та інших народів із території України. Окупаційний режим на теренах України (нацистський «новий порядок»): політика окупантів, колаборація, оstarбайтери, військовополонені, концтабори. Масове знищення мирного населення; Голокост, Бабин Яр, геноцид ромів, депортація євреїв. Праведники народів світу Людина і суспільство під час війни. Повсякденне життя, стратегії виживання: біженці, жінки, діти, полонені й в'язні, оstarбайтери, «чорносвітники». Особливості окупаційного режиму, рух Опору. Український визвольний рух: ОУН, Поліська Січ, Українська повстанська армія (УПА), Українська Головна Визвольна Рада (УГВР), українсько-польське протистояння і трагедії міжетнічної боротьби. Радянський партизанський рух в Україні Світова дипломатія & Антигітлерівська коаліція. Становлення антигітлерівської коаліції, програма ленд-лізу. Міжнародні конференції (Тегеранська, Ялтинська, Потсдамська), їхні рішення щодо післявоєнного устрою світу й українське питання на конференціях. Українці у військових формуваннях країн Об'єднаних Націй і держав «держав Осі». Внесок	Яку роль зіграли тоталітарні режими у ескалації глобального конфлікту? Чи правильним, на вашу думку, був підхід західних держав до намагання зупинити агресію Гітлера через умиротворення? Чому Ліга Націй не змогла запобігти Другій світовій війні? Яким чином союзницька стратегія на Західному та Східному фронтах вплинула на результат війни? Чи є виправдання для використання атомної зброї проти Японії наприкінці війни? Як Друга світова війна змінила політичну карту світу? Як Друга світова війна змінила розуміння прав людини та їхнього захисту на міжнародному рівні? Які були наслідки радянсько-німецьких договорів для України? Чи достатніми були мобілізаційні та евакуаційні заходи радянської влади? Чи призвела, на вашу думку, німецько-радянська війна до заміни в Україні одного окупанта на іншого? Як ви оцінюєте різні види колабораціонізму в Україні за нацистської окупації? У чому схожий вплив нацистського й комуністичного окупаційного режиму на спосіб життя та свідомість населення? Які були причини протистояння між течіями опору окупантам?
---	---	--

добу напередодні та в часи Другої світової війни [12 ГІО 3.2.2-2] <i>Формулює</i> питання щодо походження й змісту джерела інформації [12 ГІО 3.2.1-1] <i>Висловлює</i> ціннісні судження щодо значущих подій, явищ і процесів напередодні та в часи Другої світової війни [12 ГІО 6.3.1] <i>Пояснює</i> важливість міжнародної співпраці у відсічі військовій агресії, необхідність обмеження насильства в умовах збройного конфлікту, невідворотності покарання за воєнні злочини, зокрема, пояснює відповідальність тоталітарних режимів за розпалювання Другої світової війни, злочини проти людства [12 ГІО 6.3.2-2] <i>Пояснює</i> взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку українського суспільства в роки Другої світової війни [12 ГІО 4.3.2-3] <i>Обґрунтовує</i> власні судження, висновки про діяльність Вінстона Черчіля, Дуайта Ейзенгауера, Йосифа Сталіна, Франкліна Рузвельта, Степана Бандери, Андрія Мельника, Романа Шухевича, Августина Волошина та їхню роль у ключових подіях Другої світової війни [12 ГІО 4.3.2-1], встановлює вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2]	українського народу в перемогу над нацистською Німеччиною Злочини сталінського режиму. Депортації кримськотатарського та інших народів Криму і півдня України Завершення війни. Підсумки та наслідки. Капітуляція Німеччини та її союзників; Нюрнберзький і Токійський процеси. Відновлення тоталітарного імперського режиму в УРСР. Людські і матеріальні втрати, демографічні та економічні наслідки війни для світу і України. Вплив війни на суспільну свідомість, культуру та пропаганду в часи Другої світової війни. Повсякденність, моральні виклики, уроки трагедії для сучасності	Які були причини величезних людських і матеріальних втрат в Україні в 1944 р.? У чому сутність і суперечності стратегій ОУН і УПА? Групові та індивідуальні дослідження: Вплив особистостей на історію в період Другої світової війни Вирішальні битви Другої світової війни мовою документів, свідчень, статистики Злочини проти людства/геноциди під час Другої світової війни Друга світова війна крізь призму літературних/мистецьких творів Спогади очевидців війни Фотопроект: «Повсякдення під час війни» Візуальна історія війни: Друга світова в об'єктиві кіно/фотокамери Військові союзи та коаліції у Другій світовій війні Друга світова війна і технології: розвиток зброї, зв'язку та військових стратегій Післявоєнний світ: Ялтинська та Потсдамська конференції і новий світовий порядок Проміжний модульний контроль: тестування
---	--	--

Модуль 9. ІДЕНТИЧНІСТЬ. ГІДНІСТЬ. ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ

<i>Оцінює</i> вплив належності до різних спільнот на власні погляди, цінності, громадянську позицію і поведінку [12 ГІО 5.1.1-1]	Людина – біосоціальна істота, індивід, особистість. Людські спільноти. Ідентичності людини. Вплив ідентичності	Моделювання і аналіз соціальних ситуацій з погляду дотримання прав людини й чинного законодавства
---	---	--

<i>Виявляє</i> у пропонованих для дослідження ситуаціях випадки порушення права на повагу до людської гідності й пропонує способи його захисту [12 ГЮ 5.1.3-1] <i>Обґрунтовує</i> необхідність захисту прав і гідності людини [12 ГЮ 5.2.1-1] <i>Пояснює</i> способи реалізації та механізми захисту власних прав у демократичний і законний спосіб [12 ГЮ 5.2.1-2] <i>Оцінює</i> ситуації щодо дотримання законів, соціальних норм і правил [12 ГЮ 5.2.2] <i>Моделює</i> соціальні ситуації з погляду дотримання прав людини й чинного законодавства [12 ГЮ 5.2.2-1]	на погляди, цінності, громадянську позицію і поведінку людини <i>Створення та нав'язування «правильних» ідентичностей (політичних, національних, соціальних) в умовах тоталітарних режимів 1920–1940-х рр. Практики стирання ідентичності як інструмент державного терору (на прикладі політики СРСР та нацистської Німеччини)¹</i> Гідність людини, право на повагу до гідності. Права і свободи людини Необхідність захисту прав і гідності людини. Запобігання ситуаціям неповаги до прав людини, приниження гідності власної та інших осіб. Моделі поведінки в ситуаціях порушення прав людини Шляхи реалізації та механізми захисту власних прав у демократичний і законний спосіб. Необхідність відповідності законів, соціальних норм і правил правам людини й праву на повагу до людської гідності <i>Історична аксіома гідності: злочини проти людства першої половини ХХ століття (масові репресії, Голодомор, Голокост) як найглибше приниження гідності та аргумент для запровадження універсального захисту прав людини у повоєнному світі</i>	Відбір і дослідження джерел щодо стандартних моделей поведінки в ситуаціях порушення прав людини Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Що для вас означає поняття «людська спільнота»? Які основні характеристики визначають спільноту? Який зв'язок між індивідуальною ідентичністю та належністю до спільноти? Чи може одна існувати без іншої? Як індивід впливає на спільноту, і як спільнота впливає на індивіда? Як змінюється розуміння спільноти та ідентичності в сучасному світі? Які фактори впливають на ці зміни? Як політика тоталітарних режимів (нацизм, комунізм) впливала на формування та нав'язування єдиної «правильної» ідентичності, і чому це ставало основною причиною масового порушення прав людини? Які конфлікти можуть виникати між індивідуальними потребами та інтересами спільноти? Як їх вирішувати? Чому захист прав людини є важливим для суспільства? Які наслідки можуть бути, якщо права людини не захищаються?
--	--	---

¹ Виділені курсивом питання змісту модулів потребують особливої уваги вчителя до міжпредметних завдань, що мають використовуватись як в історичній, так і громадянсько-назавчій частині курсу

		Які основні загрози для прав людини існують у сучасному світі? Як забезпечити право на життя і особисту безпеку в умовах конфліктів та насильства? Як технологічний прогрес впливає на права людини? Як боротися з порушеннями прав людини в цифровому просторі? Як забезпечити повагу до людської гідності в різних сферах життя? Як забезпечити повагу до прав людини в освіті, охороні здоров'я, юстиції? Чому важливо, щоб закони, соціальні норми та правила відповідали правам людини? Які наслідки може мати невідповідність законів, соціальних норм і правил правам людини? Яка роль законів у захисті прав людини? Яким чином масові злочини та катастрофи (геноциди, світові війни, репресії) першої половини XX ст. стали визначальним аргументом для створення універсальної системи прав людини та міжнародного захисту після 1945 року?
--	--	--

Модуль 10. РІЗНОМАНІТНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА. ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗІЯ

<i>Обґрунтовує</i> цінність соціального й культурного розмаїття, пояснює його переваги й виклики в сучасному суспільстві [12 ГЮ 5.3.1] <i>Доводить</i> та ілюструє прикладами цінність інклюзії різних груп і різноманітності в суспільстві [12 ГЮ 5.3.1-1]	Різнманітність суспільства. Цінність соціального й культурного розмаїття, його переваги й виклики в сучасному суспільстві <i>Втрата соціального та культурного розмаїття (національних, мовних, релігійних груп) як наслідок політики тоталітарного знищення та примусової</i>	Пошук і дослідження джерел з обґрунтування цінності соціального й культурного розмаїття, його переваг й викликів в сучасному суспільстві Розроблення і реалізація проєктів із створення безпечного середовища, вільного від утисків, насилля, булінгу, дискримінації
---	--	--

<i>Ідентифікує</i> прояви дискримінації та утисків [12 ГІО 5.3.2-1] <i>Долучається</i> до створення проєктів рішень, спрямованих на подолання дискримінації [12 ГІО 5.3.2-2] <i>Обґрунтовує</i> необхідність дотримання прав людини в громадському просторі, розпізнає порушення їх і дискримінацію [12 ГІО 2.3.2-2]	<i>асиміляції (на прикладі СРСР та нацистської Німеччини). Цінність розмаїття як запорука стійкості демократичного суспільства</i> Толерантне ставлення до людей з відмінними культурними, релігійними, політичними переконаннями Значення інклюзії і різноманітності в суспільстві Ідентифікація проявів дискримінації та утисків. Прийняття рішень, спрямованих на подолання дискримінації Створення безпечного середовища, вільного від утисків, насилля, булінгу, дискримінації <i>Державний антисемітизм та расизм: ідентифікація інституційних проявів дискримінації та утисків, які були піднесені до рівня державної політики (на прикладі законодавства Третього Рейху та політики СРСР щодо «ворогів народу»).</i>	Дослідження та аналіз моделей поведінки і шляхи розв'язання ситуацій, коли людина може зазнати дискримінації в громадському просторі (в транспорті, освітньому закладі тощо) Проведення міні-дослідження з теми: Дискримінація: Історія VS Сучасність (порівняння механізмів (інструментів) дискримінації, використовуваних у середині ХХ ст. (наприклад, законодавчі обмеження прав за національною ознакою) із сучасними проявами дискримінації; визначення спільного й відмінного) Розігрування (симуляція) ситуацій дискримінації (наприклад, за ознакою статі, раси, віку); аналіз почуттів учасників, прогнозування шляхів вирішення конфліктів Розроблення алгоритмів дій у випадку, коли людина стала свідком порушення прав людини або дискримінації Підготовка есе або листа до органів місцевої влади з пропозиціями щодо покращення ситуації з дотриманням прав людини в місцевій громаді Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Які причини можуть призводити до порушення прав людини та дискримінації? Як можна протидіяти порушенням прав людини та дискримінації на індивідуальному / колективному рівнях? Чи дотримуються в нашому суспільстві, на вашу думку, всі права людини? Наведіть приклади.
---	--	--

		Як ви оцінюєте ефективність дій держави щодо захисту прав людини? Як залучити більше людей до захисту прав людини та протидії дискримінації? Які навички необхідні для ефективного захисту прав людини та протидії дискримінації? Чи могла б ідея толерантності бути ефективним інструментом протидії державній дискримінації в умовах тоталітарних режимів? Які механізми (окрім толерантності) були необхідні для захисту різних груп населення? Проміжний модульний контроль: тестування
--	--	--

11 КЛАС

Очікувані результати навчання <i>Учень/учениця</i>	Пропонований зміст предмета	Види навчальної діяльності
Вступ. СВІТ І УКРАЇНА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX ст.		
<i>Учень/учениця</i> <i>Вільно оперує</i> одиницями виміру історичного часу [12 ГІО 1.1.2] <i>Розкриває</i> взаємозв'язки й тяглість суспільного розвитку [ГІО 1.2] <i>Характеризує</i> геополітичний простір українських земель і світу після 1945 р. та виявляє взаємодію природного і соціального середовищ [12 ГІО 2.1.1] [ГІО 2.2] <i>Визначає тенденції</i> розвитку суспільства, характерні для другої половини XX ст. [12 ГІО 1.3.2]	Уроки та наслідки Другої світової війни для людства. Геополітична ситуація після Другої світової війни. Виклики та особливості розвитку повоєнного світу. Україна на політичній карті Європи Періодизація історії світу й України у другій половині XX ст. Основні тенденції розвитку людства у другій половині XX ст. Особливості курсу історії України у другій половині XX ст. Характеристики і особливості	Співставлення подій Другої світової війни в Україні та Європі за допомогою таблиць (синхроністичної, порівняльної, узагальнюючої), історичної карти, ментальної карти Самостійний пошук 2–3 джерел (візуальних або текстових) для характеристики суспільних змін у 1914–1945 рр. в Україні та світі, визначення змісту і та особливостей джерел Формулювання запитань до історичних джерел та аналіз різних типів джерел за запитаннями вчителя і учнів

<i>Характеризує</i> виклики, які стояли перед людством після Другої світової війни [12 ГЮ 4.1.1] <i>Пояснює</i> взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку України та світу другої половини ХХ ст. [12 ГЮ 4.3.2-3] <i>Інтерпретує</i> факти, явища, процеси з історії України та світу другої половини ХХ ст., формулює судження, гіпотези [ГЮ 4.3]	історичних джерел періоду Новітні ресурси створення, збереження і передачі історичної, суспільно-значущої інформації Пропаганда. Маніпуляції історичною та суспільно-значущою інформацією	Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Яким є значення подій 1914–1945 рр. для історичної долі України? Які результати Другої світової війни могли спричинити конфлікти в майбутньому? Які виклики стояли перед людством на початку ХХ ст. та після Другої світової війни? Як взаємодіяли політичні, економічні, соціальні та культурні чинники у розвитку суспільства другої половини ХХ ст.? Чому події Другої світової війни зазнають переосмислення та історичної переоцінки?
--	--	---

Модуль 1. ПОВОЄННЕ ОБЛАШТУВАННЯ СВІТУ Й МІСЦЕ УКРАЇНИ. БІПОЛЯРНИЙ СВІТ НАПРИКІНЦІ 40-х – 50-тих років ХХ ст.

<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає основні дати і події зазначеного періоду: час створення ООН, поділу Німеччини; утворення НАТО і ОВД. [ГЮ 1.1]; <i>встановлює</i> хронологічну послідовність і синхронність подій повоєнних часів, пов'язаних з утворенням біполярного світу [12 ГЮ 1.1.2] <i>Використовує історичну карту</i> та інші джерела для пояснення/аналізу змін в геополітичній ситуації в Європі в повоєнний час [12 ГЮ 2.1.1-2] <i>Характеризує</i> геополітичний простір українських земель/ формування територіальних меж УРСР у повоєнний період [12 ГЮ 2.1.1] <i>Розкриває причини і наслідки</i> розв'язування «холодної війни» [12 ГЮ 4.1.3-1] <i>Доцільно застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, зокрема пояснює на прикладах зміст понять «біполярний світ», «доктрина»,	Ялтинсько-Потсдамська система: формування нових кордонів та світового порядку. Обговорення та прийняття рішень на Ялтинській (лютий 1945 р.) та Потсдамській (липень–серпень 1945 р.) конференціях. Вплив цих рішень на формування повоєнних кордонів, у тому числі західних кордонів УРСР Утворення Організації Об'єднаних Націй (ООН) та місце України. Створення ООН у 1945 р. як ключового гаранта безпеки після Другої світової війни. Українська РСР як співзасновниця ООН: історичне значення і участь у міжнародних організаціях (ЮНЕСКО, ВООЗ та ін.) Становлення повоєнного світового порядку: біполярність та «холодна війна».	Узагальнення та порівняння контроверсійних суджень й оцінки подій повоєнних часів, утворення біполярного світу для формулювання власних висновків та аргументації; відображення результатів аналізу у формі порівняльної таблиці Самостійний пошук 2–3 джерел (візуальних або текстових) для пояснення змін в геополітичній ситуації в Європі в повоєнний час Формулювання запитань до історичних джерел та аналіз різних типів джерел за запитаннями вчителя і учнів Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Як сформувались основні поняття теми «біполярний світ», «соціалістичний табір», «залізна завіса», «холодна війна»?
--	--	--

«конфронтація», «соціалістичний табір», «залізна завіса», «холодна війна» [12 ГІО 4.3.1-1] <i>Характеризує</i> риси Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин [12 ГІО 2.1.1] <i>Аналізує та систематизує</i> різні за видами й походженням джерела інформації щодо подій/явищ/процесів повоєнних часів, установлює достовірність джерела інформації [12 ГІО 3.2.1] [12 ГІО 3.3.1] <i>Характеризує</i> вплив «плану Маршалла» на відбудову повоєнної Європи і формування «двополюсного світу» [12 ГІО 1.2.1-3] <i>Аналізує та оцінює</i> діяльність Франкліна Рузвельта, Вінстона Черчилля, Йосифа Сталіна, Гаррі Трумена, Шарля де Голля [12 ГІО 4.3.2-1]; <i>встановлює</i> вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2]. <i>Узагальнює</i> контрверсійні судження й оцінки встановлення кордонів УРСР із сусідніми державами для формулювання власних висновків та аргументації [12 ГІО 4.3.2-2] <i>Виявляє</i> у пропонованих для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1] <i>Висловлює</i> ціннісні судження щодо значення «Загальної декларації прав людини» (1948 р.) і міжнародних пактів про права людини (1966 р.) як основи сучасного міжнародного права. [12 ГІО 6.3.1] <i>Пояснює</i> необхідність обмеження насильства в умовах збройного конфлікту й невідворотності покарання за воєнні злочини, розкриває <i>мету, принципи та механізми</i> діяльності ООН,	Поділ світу на два політичні блоки (США та СРСР) — початок «холодної війни». Доктрина Трумена, «План Маршалла» як засоби стримування комунізму у Європі. Поділ Німеччини, утворення ФРН і НДР, роль України в діяльності соціалістичного табору Формування союзів та блоків. Створення НАТО (1949) і ОВД (1955) – еволюція біполярного протистояння. Включення УРСР до системи альянсів та участь у соціалістичних організаціях. Масові переміщення людей та встановлення кордонів України. Встановлення західного кордону УРСР згідно з угодами 1944–1945 рр. з Польщею, Чехословаччиною, Румунією. Депортації, «обмін населенням» між УРСР та Польщею (1944–1946), операція «Вісла» (1947), обмін територіями з Польщею (1951). Особливості політики стосовно переміщених осіб та етнічних меншин на території України Локальні та глобальні кризи: вплив на Україну. Корейська війна (1950–1953): вплив на міжнародні відносини, відлуння в радянському суспільстві Еволюція прав людини: міжнародна й українська динаміка. Прийняття «Загальної декларації прав людини» (1948) та міжнародних пактів ООН (1966). Права людини в контексті радянської держави:	Як спеціалізовані організації під егідою ООН сприяють розвитку світової економіки, освіти, науки і культури, охороні здоров'я? Які короточасні і довготривалі наслідки має Корейська війна? Як і чому називався документ, відомий як «план Маршалла»? Чому СРСР не приєднався до «плану Маршалла»? Як операція «Вісла» пов'язана з встановленням повоєнних кордонів та іншими примусовими обмінами населення У чому цінність Загальної декларації прав людини (1948 р.) пf міжнародних пактів про права людини (1966 р.)? Якою була реальна практика дотримання прав людини на території УРСР? Групові та індивідуальні дослідження: Геополітичні розвідки системи міжнародних відносин/проявів «холодної війни» наприкінці 1940-х – у 1960-х рр. Контрверсії «холодної війни» Джордж Маршалл – один з основних ініціаторів атомних бомбардувань Хіросіми і Нагасаки та лауреат Нобелівської премії миру Проміжний модульний контроль: тестування
---	--	--

спеціалізованих організацій під егідою ООН, критерії ефективності діяльності ООН [12 ГІО 6.3.2-2]	офіційна політика й реальні практики на території УРСР	
Модуль 2. УКРАЇНА У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД		
<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає основні дати і події зазначеного періоду [ГІО 1.1] <i>Здійснює</i> періодизацію історичних процесів в Україні у повоєнний період [12 ГІО 1.3.1] <i>Оцінює</i> взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб у повоєнний період [12 ГІО 1.2.1] <i>Аналізує</i> та <i>оцінює</i> різні за видами й походженням джерела інформації щодо повоєнного періоду, установлює достовірність джерела інформації [12 ГІО 3.2.1] [12 ГІО 3.3.1] <i>Систематизує</i> й <i>узагальнює</i> історичну інформацію про масові депортації та обміни населенням; «радянізацію» та репресії; процеси відбудови господарства і культурне життя республіки; ідеологічні кампанії [ГІО 4.1] <i>Добирає аргументи</i> для підтвердження або спростування судження, висновку, оцінки щодо українського визвольного руху в 1944–1950 рр.; депортацій українців із західних областей УРСР та південно-східних областей Польщі ідеологічних кампаній, їхнього впливу на суспільну свідомість; оцінює аргументованість суджень, висновків щодо історичної події, явища, процесу [12 ГІО 4.2.2] <i>Аналізує</i> та <i>оцінює</i> діяльність Йосипа Сліпого, Романа Шухевича, Степана Бандери, Микити Хрущова, Лазаря Кагановича; <i>характеризує</i>	Відбудова промисловості: джерела та ресурси. Становище сільського господарства. Голод 1946–1947 рр. Посилення проявів «культу особи» Йосифа Сталіна в УРСР. Особливості державної пропаганди. Ідеологічні інтерпретації перемоги над нацизмом. Радянські ідеологічні кампанії другої половини 40-их – початку 50-их рр. Політичні кампанії «боротьби» «Радянізація» західних областей УРСР. Ліквідація Української греко-католицької церкви. Операція «Захід». Національно-визвольний рух у 1944–1950 рр. на території України. «Велика блокада» проти УПА. Депортації родин воїнів УПА. Життя української діаспори. Оунівський рух в еміграції Особливості розвитку культури. Повсякденне життя населення України в повоєнні часи. Зміни у суспільній свідомості	Аналіз на основі історичних документів умов та способу життя населення міст і сіл, становище жінки у повоєнний час, їхню динаміку, відображення результатів аналізу за допомогою таблиці, кластера діаграми Венна Самостійний пошук 2–3 джерел (візуальних або текстових) для характеристики суперечливих тенденцій у розвитку культури у повоєнні роки. Формулювання запитань до історичних джерел та аналіз різних типів джерел за запитаннями вчителя і учнів Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Як економічна модель відбудови впливала на подальший розвиток господарства, політичне становище СРСР та України під час здобуття незалежності? Чим відрізнялась така модель від моделей відбудови Західної Європи? Чому ОУН і УПА зазнали поразки? Яке значення для історії України має український національно-визвольний рух на західноукраїнських землях в післявоєнний період? Як, на вашу думку, українське населення сприймало ідею змінити місця проживання у 1945–1951 рр.? Чому «обмін ділянками

науковий/творчий доробок Олександра Довженка, Володимира Філатова, Катерини Білокур, Ніла Хасевича, Олександра Богомольця, Олександра Палладіна, Сергія Лебедева, Тетяни Яблонської [12 ГІО 4.3.2-1]; <i>встановлює</i> вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2] <i>Пояснює</i> взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку українського суспільства в повоєнний період [12 ГІО 4.3.2-3] <i>Виявляє</i> у пропонуваніх для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1] На прикладах подій і явищ суспільного життя в Україні зазначеного періоду <i>обґрунтовує</i> необхідність відповідності законів, соціальних норм і правил правам людини й праву на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.2.1] <i>Висловлює</i> ціннісні судження щодо історичних значущих подій, явищ і процесів повоєнного періоду [12 ГІО 6.3.1] <i>Прогнозує</i> розвиток історичних і суспільних явищ і процесів [12 ГІО 6.3.1-2]		державних територій» 1951 р. називають «останньою депортацією» українців? Якими були основні суперечності розвитку культури України у повоєнний період? Проміжний модульний контроль: тестування
--	--	---

Модуль 3. УКРАЇНА В УМОВАХ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ

<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає основні дати і події зазначеного періоду [ГІО 1.1] <i>Розкриває</i> взаємозв'язки й тяглість суспільного розвитку [ГІО 1.2] <i>Оцінює</i> взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб у середині 50-тих – першій половині 60-тих рр. ХХ ст. [12 ГІО 1.2.1]	Повстання у сталінських концтаборах і крах ГУТАБу. Участь українців у повстаннях Постсталінський режим: між реформами та консерватизмом. Спроби реформування економіки та державно-партійного устрою	Порівняння способу життя населення в середині 50-тих – першій половині 60-тих рр. ХХ ст. та у 30–40-вих рр. ХХ ст. за допомогою таблиць синхроністичної / порівняльної / узагальнювальної, історичної / ментальної карти Аналіз на основі історичних документів змін що відбувалися в УРСР на початку десталінізації,
--	--	---

<i>Аналізує та оцінює</i> діяльність Алли Горської, Івана Світличного, Левка Лук'яненка, Ярослава Стецька; <i>характеризує</i> науковий/творчий доробок Бориса Патона, Василя Симоненка, Віктора Глушкова, Ліни Костенко, Михайла Янгеля, Сергія Корольова [12 ГІО 4.3.2-1]; <i>встановлює</i> вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2]. <i>Пояснює</i> взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку українського суспільства у середині 50-тих – першій половині 60-тих рр. ХХ ст. [12 ГІО 4.3.2-3] <i>Виявляє</i> у пропонованих для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1] На прикладах подій і явищ суспільного життя в Україні зазначеного періоду <i>обґрунтовує</i> необхідність відповідності законів, соціальних норм і правил правам людини й праву на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.2.1] <i>Висловлює</i> ціннісні судження щодо історичних значущих подій, явищ і процесів суспільного життя середини 50-тих – першій половині 60-тих рр. ХХ ст. [12 ГІО 6.3.1] <i>Прогнозує</i> розвиток історичних і суспільних явищ і процесів [12 ГІО 6.3.1-2]		
МОДУЛЬ 4. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ, ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ ст.		
<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає основні дати і події зазначеного періоду: час рейганоміки і тетчеризму, падіння авторитарних режимів у Греції, Португалії та Іспанії, укладення Римських угод та Маастрихтського договору [12 ГІО 1.1.2]	Політичний розвиток держав Західної Європи, США у другій половині ХХ ст. Утвердження принципів громадянського суспільства	Систематизація, аналіз різних за видами й походженням джерел інформації щодо соціально-економічного, політичного розвитку країн Західної Європи, США у другій половині ХХ ст.

<i>Використовує історичну карту та інші джерела для пояснення/аналізу геополітичних змін в Європі в другій половині XX ст., процесів економічної інтеграції в Західній Європі [12 ГІО 2.1.1-2]</i> <i>Розкриває причини, перебіг і наслідки «економічного дива» у Федеративній Республіці Німеччині (ФРН) та Італії [12 ГІО 4.1.3-1]</i> <i>Доцільно застосовує поняттєвий апарат історії та соціальних наук, пояснює на прикладах зміст понять: «економічне диво», «Європейський союз (ЄС)», «європейське економічне співтовариство (ЄЕС)», «інтеграція», «науково-технічна революція», «рейганоміка», «тетчеризм», «транснаціональна корпорація» [12 ГІО 4.3.1-1]</i> <i>Аналізує, узагальнює різні за видами й походженням джерела інформації, щодо основних тенденцій політичного, соціально-економічного розвитку США, країн Західної Європи в другій половині XX ст. [12 ГІО 3.2.1], [12 ГІО 3.3.1]</i> <i>Характеризує вплив науково-технічної революції на розвиток різних сфер життя людства; процеси зміцнення демократії та формування соціального ринкового господарства на Заході в другій половині XX ст. [12 ГІО 1.2.1-3]</i> <i>Узагальнює контрверсійні судження й оцінки подій/процесів/явищ для формулювання власних висновків та аргументації щодо проявів етнопатріалізму (проблеми Квебеку, Ольстеру, «баскське питання») [12 ГІО 4.3.2-2]</i> <i>Виявляє у пропонуваніх для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1]</i>	Німецьке та італійське «економічне диво». Падіння авторитарних режимів у Південно-Західній Європі в 1970-х рр. Соціальне ринкове господарство. «Рейганоміка». «Тетчеризм». Об'єднання Німеччини Концепція постіндустріального (інформаційного) суспільства. Науково-технічна революція (НТР). Перехід від виробництва товарів до виробництва послуг Рух афроамериканців США за громадянські права Молодіжні виступи кінця 1960-х рр. Прояви етнопатріалізму (проблеми Квебеку, Ольстеру, «баскське питання»). Боротьба за права конфесійних, мовних і сексуальних меншин	Порівняльний аналіз демократичних рухів у країнах Західної Європи, США другої половини XX ст., представлення результатів за допомогою графічних організаторів, інфографіки тощо Пояснення особливостей молодіжних виступів кінця 60-тих рр. XX ст. Обговорення та дискусії на основі відкритих та контрверсійних питань: Чому в другій половині XX ст. відбулося утвердження принципів громадянського суспільства? Як науково-технічна революція вплинула на розвиток різних сфер життя людства? Чим важливі інтеграційні процеси в Європі та США? Групові та індивідуальні дослідження: Молодіжний нонконформізм 60-тих–початку 70-тих рр. XX ст. Берлінська стіна: символ епохи. Проміжний модульний контроль: тестування
---	---	--

<i>Пояснює</i> зростання ролі професійних фахівців і техніків, сутність політики зменшення соціальної нерівності; необхідність боротьби за громадянські права людини [12 ГІО 6.3.2-2] <i>Висловлює</i> ціннісні судження щодо значення руху афроамериканців США за громадянські права, молодіжних виступів, боротьби за права конфесійних, мовних і сексуальних меншин [12 ГІО 6.3.2-2] <i>Узагальнює</i> та <i>інтерпретує</i> різні оцінки політичної діяльності історичних осіб <i>Висловлює</i> аргументовані судження щодо діяльності Джона Кеннеді, Конрада Аденауера, Мартіна Лютера Кінга, Рональда Рейгана, Шарля де Голля, та ін.; <i>встановлює</i> вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2] <i>Розкриває</i> взаємозв'язки й тяглість суспільного розвитку [ГІО 1.2]		
Модуль 5. ДЕРЖАВИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ, СРСР У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ ст.		
<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає час встановлення/кризи/розпаду комуністичних режимів у державах у Центрально-Східної Європи; час утворення РЕВ; перебудови в СРСР; розпаду СРСР, Югославії, Чехословаччини [12 ГІО 1.1.2] <i>Встановлює</i> хронологічну послідовність та синхронність процесів і подій в державах Заходу і Центрально-Східної Європи [12 ГІО 1.1.2] <i>Використовує історичну карту</i> та інші джерела для пояснення/аналізу геополітичних змін у Центрально-Східній Європі в другій половині ХХ ст. [12 ГІО 2.1.1-2]	Реалізація сталінської моделі соціалізму в Польщі, Угорщині, Болгарії, Румунії, Чехословаччині. Особливості розвитку Югославії (СФРЮ). Доля українців у країнах Центрально-Східної Європи. Операція «Вісла» Економічна інтеграція держав-сателітів СРСР; Рада економічної взаємодопомоги (РЕВ). Кризи комуністичних режимів країн Центрально-Східної Європи. Антикомуністичні виступи. Угорська	Систематизація, аналіз різних за видами й походженням джерел інформації щодо впливу сталінської моделі соціалізму на розвиток держав-сателітів, причин наростання кризових явищ і краху «соціалістичного табору» у другій половині ХХ ст. Порівняльний аналіз розвитку держав Центрально-Східної Європи, СРСР/РФ у другій половині ХХ ст. Використання різних джерел для узагальнення історичної інформації про боротьбу країн Центрально-Східної Європи проти політики

<i>Доцільно застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, пояснює на прикладах зміст понять «геноцид», «гласність», «держава-сателіт», «оксамитова революція», «перебудова», «Празька весна», «РЕВ», «сталінська модель соціалізму», «шокова терапія» [12 ГІО 4.3.1-1] <i>Виявляє</i> особливості розвитку держав Центрально-Східної Європи в другій половині ХХ ст., зокрема встановлення сталінської моделі соціалізму, політики СРСР щодо держав-сателітів, причини наростання кризових явищ і краху «соціалістичного табору» [12 ГІО 1.3.2-1] <i>Аналізує</i> особливості розвитку СФРЮ, причини посилення національних проблем у країні, роль етнічних проблем у війні в колишній Югославії [12 ГІО 4.1.3-1] <i>Узагальнює</i> контроверсійні судження й оцінки подій/процесів/явищ для формулювання власних висновків та аргументації щодо впливу СРСР на розвиток держав Центрально-Східної Європи [12 ГІО 4.3.2-2] <i>Узагальнює та інтерпретує</i> різні оцінки політичної діяльності історичних осіб. <i>Висловлює</i> аргументовані судження щодо діяльності Леоніда Брежнєва, Вацлава Гавела, Йосифа Броз Тіто, Леха Валенси, Олександра Дубчека [12 ГІО 4.3.1]; <i>встановлює</i> вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2] <i>Систематизує й узагальнює</i> історичну інформацію про перебіг економічних, політичних і культурних процесів у країнах Центрально-Східної Європи в другій половині ХХ ст., порівнює розвиток країн регіону в зазначений період; [ГІО 4.1].	революція 1956 р. «Празька весна» 1968 р., радянська інтервенція в Чехословаччину СРСР: від неосталінізму – до перебудови. Наростання системних кризових явищ в СРСР, країнах регіону в 70–80-тих рр. ХХ ст. Перебудова в СРСР. «Оксамитові революції». Трансформаційні процеси в країнах Центрально-Східної Європи у 80–90-тих рр. ХХ ст.	СРСР, представлення результатів за допомогою графічних організаторів, інфографіки тощо Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Чому СРСР вдалося нав'язати комуністичні режими в Польщі, Угорщині, Болгарії, Румунії, Чехословаччині? Як розпад Радянського Союзу, Югославії та Чехословаччини вплинув на долю людей цих країн? Чому трансформаційні процеси в країнах Центрально-Східної Європи мали різні наслідки? Групові та індивідуальні дослідження: ЄЕС (ЄС) – РЕВ: принципи існування, результати діяльності Прояви дискримінації та утисків в державах Центрально-Східної Європи в другій половині ХХ ст. Проміжний модульний контроль: тестування
---	--	--

<i>Виявляє</i> у пропонуваннях для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1] <i>Пояснює</i> необхідність обмеження насильства в умовах збройного конфлікту й невідворотності покарання за воєнні злочини [12 ГІО 6.3.2-2]		
Модуль 6. УКРАЇНА В ПЕРІОД СИСТЕМНОЇ КРИЗИ СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК		
<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає основні дати і події зазначеного періоду [ГІО 1.1] <i>Оцінює</i> взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб у другій половині 60-тих – першій половині 80-тих. рр. ХХ ст. [12 ГІО 1.2.1] <i>Виявляє і прогнозує</i> суспільні (історичні) зміни [ГІО 1.3], <i>визначає</i> тенденції розвитку українського суспільства у другій половині 60-тих – першій половині 80-тих. рр. ХХ ст. [12 ГІО 1.3.2] <i>Добирає і систематизує</i> різні за видами й походженням джерела історичної інформації щодо означеного періоду [12 ГІО 3.1.1], <i>аналізує та оцінює</i> джерела інформації, <i>установлює достовірність</i> джерела інформації [12 ГІО 3.2.1] [12 ГІО 3.3.1] <i>Систематизує й узагальнює</i> історичну інформацію про період «застою», правозахисний рух в УРСР, життя української діаспори [ГІО 4.1] <i>Добирає аргументи</i> для підтвердження або спростування судження, висновку, оцінки щодо системної кризи тоталітарної імперії, прояви цієї кризи в УРСР [12 ГІО 4.2.1]	Зміни в системі влади. Неосталінізм. Конституція УРСР 1978 р. Вплив міжнародних процесів на ситуацію в Україні Посилення репресій проти української інтелігенції. Активізація дисидентського руху: течії, форми та методи боротьби. «Самвидав». «Український вісник». Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод (Українська Гельсінська група / УГГ). Прояви єврейського дисидентського та сіоністського руху на теренах УРСР. Опозиційна діяльність режимові в середовищі інших національних меншин. Кримські татари в боротьбі за повернення на батьківщину Наростання економічної кризи. Уповільнення темпів зростання промисловості. Провал Продовольчої програми Життєвий рівень населення. Феномени радянського повсякдення: «хрущовки»,	Аналіз на основі історичних документів концепції «розвинутого соціалізму», створення на теренах СРСР нової спільноти людей – «радянський народ», відображення результатів аналізу за допомогою відображення результатів аналізу за допомогою таблиці, кластера діаграми Венна Порівняння рівня життя партійно-державної номенклатури і простих громадян; діяльності представників опозиційного руху другої половини 60-тих – першої половини 70-тих. рр. ХХ ст. і другої половини 70-тих – першої половини 80-тих. рр. ХХ ст., ідеологічних орієнтирів періоду «застою» і «десталінізації» за допомогою таблиць (синхроністичної, порівняльної, узагальнюючої) Самостійний пошук 2–3 джерел (візуальних або текстових) для характеристики особливостей економічного розвитку УРСР у другій половині 50-тих – 60-тих рр. ХХ ст. і в 70-ті – на початку 80-тих рр. ХХ ст., етнічних та соціальних змін у структурі суспільства, суперечливих тенденцій у розвитку соціальної сфери

<i>Узагальнює та інтерпретує</i> різні оцінки політичної діяльності історичних осіб. <i>Висловлює</i> аргументовані судження щодо діяльності Петра Шелеста, Володимира Щербицького [12 ГІО 4.3.1]; <i>встановлює</i> вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2] <i>Оцінює</i> історичні постаті Василя Макуха, Василя Стуса, Вячеслава Чорновола, Івана Дзюби, Миколи Руденка, Мустафи Джемілева, Олеса Гончара, Петра Григоренка, окремі соціальні групи, як суб'єктів історичного процесу зазначеного періоду [12 ГІО 4.3.2-1] Обґрунтовує власні судження, висновки про <i>діяльність видатних представників</i> науки, культури і спорту (Володимира Івасюка, Івана Миколайчука, Марії Приймаченко, Миколи Амосова, Ніни Вірченко, Олега Антонова, Сергія Параджанова, Наталії Полонської-Василенко, Валерія Лобановського) [12 ГІО 4.2.2-2]; <i>Пояснює</i> взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку українського суспільства та української діаспори зазначеного періоду [12 ГІО 4.3.2-3] <i>Виявляє</i> у пропонованих для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1] На прикладах подій і явищ суспільного життя в українських землях зазначеного періоду <i>обґрунтовує</i> необхідність відповідності законів, соціальних норм і правил правам людини й праву на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.2.1]	«дефіцит», «черги». Етносоціальні зміни в УРСР. Зміни в суспільній свідомості. Особливості розвитку культури. Українське поетичне кіно. Український спорт Особливості державної пропаганди в Україні: «радянський народ», «радянська людина» та їхні «вороги» Українська діаспора у другій половині 60-тих – першій половині 80-тих рр.	Формулювання запитань до історичних джерел та аналіз різних типів джерел за запитаннями вчителя і учнів Обговорення та дискусії на основі відкритих та контroversійних питань: Яким був державний лад за Конституцією УРСР 1978 року? Яким було становище партійно-державної номенклатури? Як це впливало на настрої у суспільстві? За що боролися дисиденти? Які методи вони використовували? Чи могли вони досягти своєї мети в радянському суспільстві, використовуючи такі методи? Яким є значення і наслідки дисидентського руху в другій половині 60-тих – на початку 80-тих рр. XX ст.? Як склалися стосунки між «старою» еміграцією і «ною» еміграцією? Які уроки життя української діаспори означеного періоду можуть бути корисними для сучасних українців за кордоном Чи погоджуєтеся ви з думкою, що цей період був тільки періодом втрат для української культури? Проміжний модульний контроль: тестування
---	--	--

<i>Висловлює</i> ціннісні судження щодо історичних значущих подій, явищ і процесів суспільного життя в українських землях зазначеного періоду [12 ГІО 6.3.1]		
Модуль 7. ДЕРЖАВИ АЗІЇ, АФРИКИ ТА ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ ст.		
<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає основні дати і події зазначеного періоду: час японського «економічного дива», «культурної революції» Мао Цзедуна, здобуття незалежності народами Індії, утворення Ізраїлю та Пакистану, деколонізації Африки, революції на Кубі [12 ГІО 1.1.2] <i>Використовує</i> історичну карту та інші джерела для пояснення/аналізу процесу деколонізації Азії та Африки, геополітичних змін у державах Азії, Африки, Латинської Америки у другій половині ХХ ст. [12 ГІО 2.1.1-2] <i>Розкриває причини, перебіг, наслідки</i> «культурної революції» в Китаї, «чотирьох модернізацій» Ден Сяопіна; революції на Кубі; деколонізаційних процесів у світі [12 ГІО 4.1.3-1] <i>Доцільно застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, пояснює на прикладах зміст понять «апартеїд», «близькосхідна проблема», «Великий стрибок», «деколонізація», «культурна революція» [12 ГІО 4.3.1-1] <i>Характеризує особливості</i> деколонізації Африки; конфесійного протистояння в Південній Азії [12 ГІО 4.1.3-1] <i>Визначає основні риси</i> «японського економічного дива», розвитку Південної Кореї та нових азійських незалежних держав; [12 ГІО 2.1.1]	Японське «економічне диво». Внутрішньо та зовнішньополітичні пріоритети Проголошення Китайської Народної Республіки (КНР). Культ особи Мао Цзедуна. Великий китайський голод 1959–1961 рр. Реформи Ден Сяопіна Утворення Індійської республіки та Ісламської Республіки Пакистан. Конфесійне протистояння в регіоні. Розвиток Індії у другій половині ХХ ст. Утворення держави Ізраїль. «Близькосхідна проблема» та шляхи її врегулювання Південна Корея: досвід демократизації та «економічне диво». Нові індустріальні незалежні держави Деколонізація Африки. Крах апартеїду. Міжетнічні конфлікти, геноциди Латинська Америка: особливості соціально-економічного та політичного розвитку держав регіону у другій половині ХХ ст. Революція на Кубі	Систематизація, аналіз різних за видами й походженням джерел інформації щодо особливостей політичного та соціально-економічного розвитку держав Азії, Африки, Латинської Америки у другій половині ХХ ст. Узагальнення історичної інформації про боротьбу країн Центрально-Східної Європи проти політики СРСР, представлення результатів за допомогою графічних організаторів, інфографіки тощо. Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Чому розвиток Японії і Південної Кореї у повоєнний час називають «економічним дивом»? Як єврейський народ досяг своєї державності? Групові та індивідуальні дослідження: Шляхи розв’язання військово-політичних конфліктів у державах Азії, Африки, Латинської Америки в другій половині ХХ ст. Китай: економічні трансформації другої половини ХХ ст. Проміжний модульний контроль: тестування

<i>Виявляє особливості політичного та соціально-економічного розвитку держав Азії, Африки, Латинської Америки у другій половині XX ст. [12 ГІО 1.3.2-1]</i> <i>Висловлює аргументовані судження щодо способів врегулювання «близькосхідної проблеми; шляхів подолання наслідків апартеїду[12 ГІО 1.2.1-3]</i> <i>Узагальнює та інтерпретує різні оцінки політичної діяльності історичних осіб; висловлює аргументовані судження щодо діяльності: Голди Меїр, Ден Сяопіна, Індіри Ганді, Мао Цзедуна, Нельсона Манделі, Фіделя Кастро, Хірохіто [12 ГІО 4.3.1]; визначає вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2]</i> <i>Узагальнює контрверсійні судження й оцінки подій/процесів/явищ у країнах Азії, Африки, Латинської Америки другої половини XX ст. для формулювання власних висновків та аргументації [12 ГІО 4.3.2-2]</i> <i>Пояснює необхідність обмеження насильства в умовах збройного конфлікту й невідворотності покарання за воєнні злочини [12 ГІО 6.3.2-2]</i> <i>Аналізує та систематизує різні за видами й походженням джерела інформації, щодо подій/явищ/процесів у країнах Азії, Африки, Латинської Америки у другій половині XX ст. установлює достовірність джерела інформації [12 ГІО 3.2.1], [12 ГІО 3.3.1]</i> <i>Виявляє у пропонованих для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності в державах Азії, Африки, Латинської Америки у другій половині XX ст. [12 ГІО 5.1.3-1]</i>		
--	--	--

Модуль 8. РОЗПАД СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК, РОЛЬ УКРАЇНИ В ЦИХ ПРОЦЕСАХ. ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

<i>Виявляє</i> суб'єктивність відчуття часу та вільно оперує одиницями виміру історичного часу [12 ГІО 1.1.2] [12 ГІО 1.1.1] <i>Оцінює</i> взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб [12 ГІО 1.2.1] <i>Виявляє і прогнозує</i> суспільні (історичні) зміни [ГІО 1.3], <i>визначає</i> тенденції розвитку українського суспільства [12 ГІО 1.3.2] <i>Добирає та систематизує</i> різні за видами й походженням джерела історичної інформації щодо означеного періоду [12 ГІО 3.1.1], <i>аналізує</i> та оцінює джерела інформації, <i>установлює</i> достовірність джерела інформації [12 ГІО 3.2.1] [12 ГІО 3.3.1] <i>Систематизує й узагальнює</i> історичну інформацію [ГІО 4.1] <i>Добирає аргументи</i> для підтвердження або спростування судження, висновку, оцінки [12 ГІО 4.2.1] <i>Узагальнює та інтерпретує</i> різні оцінки політичної діяльності історичних осіб; <i>висловлює</i> аргументовані судження щодо діяльності: діяльність В'ячеслава Чорновола, Ігоря Юхновського, Левка Лук'яненка, Леоніда Кравчука [12 ГІО 4.3.1]; <i>визначає</i> вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2] <i>Оцінює</i> історичні постаті, окремі соціальні групи, як суб'єктів історичного процесу зазначеного періоду [12 ГІО 4.3.2-1] <i>Пояснює</i> взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку	Проблеми ядерної безпеки УРСР. Чорнобильська катастрофа: передумови, позиція влади, заходи для подолання, наслідки. Вплив на суспільну свідомість Активізація громадських ініціатив в українському суспільстві. «Декларація принципів» Української Гельсінської спілки Народний Рух України за перебудову. Перехід частини партійної номенклатури на національні позиції. Перші альтернативні вибори (1990 р.) «Декларація про державний суверенітет України». «Революція на граніті». Формування багатопартійності. Відновлення Кримської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки (Кримської АРСР). Створення Меджлісу кримськотатарського народу. Спроби союзної влади зупинити процеси демократизації, розпаду СРСР Розпад Радянського Союзу, Югославії та Чехословаччини. Політичні, економічні, соціальні та національні трансформації Україна під час спроби державного перевороту в СРСР «Акт проголошення державної незалежності України». Всеукраїнський референдум і вибори Президента України 1	Встановлення періодизації подій кінця 80-тих – початку 90-тих рр. ХХ ст., які пов'язані з відновленням незалежності України Аналіз статистичних даних, фото та відео документів та формулювання висновків щодо характеристики, особливостей, сутності та тенденцій тогочасних подій і явищ Дослідження та оцінка причин та змісту різних інтерпретацій історичної інформації щодо відновлення незалежності України, різних трактувань історичних подій, явищ і процесів, оцінки діяльності історичних осіб Обговорення та дискусії на основі відкритих та контрверсійних питань: Чи підтримувало українське суспільство загалом та інтелігенція зміни в політичному житті СРСР у другій половині 80-тих рр. ХХ ст.? Чи були, на вашу думку, протестні рухи цього періоду пов'язані з політикою М. Горбачова? Чи можна вважати, що причинами наростання протестного і національного руху були економічні проблеми? Чому багатопартійна система знайшла швидку підтримку політичних сил України? Чим можна пояснити різноманіття цих сил? Чи вплинули на настрої українців і політичне життя вибори 1990 р.?
--	---	---

українського суспільства зазначеного періоду [12 ГІО 4.3.2-3] <i>Виявляє</i> у пропонуваннях для дослідження історичних подій випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1] На прикладах подій і явищ суспільного життя в українських землях зазначеного періоду <i>обґрунтовує</i> необхідність відповідності законів, соціальних норм і правил правам людини й праву на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.2.1] <i>Висловлює</i> ціннісні судження щодо історичних значущих подій, явищ і процесів суспільного життя в українських землях зазначеного періоду [12 ГІО 6.3.1]	грудня 1991 р. Роль України у розпаді СРСР. Міжнародне визнання суверенітету України Державотворчі процеси. Особливості багатопартійної системи. Прийняття Конституції 1996 р. Внесок української діаспори у відновлення державної незалежності України	Які були внутрішні та зовнішні чинники прийняття Декларації про державний суверенітет? Яке значення цього документу? Чи вплинула на політичне життя «Революція на граніті»? Чому її учасниками виступили саме студенти? Якими були наслідки Всеукраїнського референдуму? Чому партійна верхівка України не підтримала спробу державного перевороту 1991 р. в СРСР? Проміжний модульний контроль: тестування
Модуль 9. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ У 60-90-тих рр. ХХ ст.		
<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає час Карибської кризи, війни у Афганістані [ГІО 1.1], розширення НАТО, ЄС [12 ГІО 1.1.2], <i>встановлює</i> хронологічну послідовність та синхронність процесів та подій (в межах модулю) [12 ГІО 1.1.2] <i>Використовує</i> історичну карту та інші джерела для пояснення/аналізу змін в геополітичній ситуації в світі в другій половині ХХ ст., опису подій «холодної війни», [12 ГІО 2.1.1-2] [12 ГІО 2.1.1] <i>Використовує історичну карту</i> та інші джерела для пояснення/аналізу сучасної геополітичної ситуації у світі; розширення НАТО, Євросоюзу в другій половині ХХ ст., процесів економічної інтеграції в Європі [12 ГІО 2.1.1-2] <i>Доцільно застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, зокрема пояснює на прикладах	Перебіг «холодної війни». Протистояння НАТО і ОВД. Гонка озброєнь. Прояви міжнародної напруженості (Карибська криза, інтервенція СРСР в Чехословаччину, війни у В'єтнамі, Афганістані). Близькосхідна проблема: арабо-ізраїльський конфлікт. «Балканська криза» та шляхи її розв'язання Політика «розрядки». Гельсінська конференція 1975 р. Від біполярного до багатополарного світу. Створення і розширення Європейського Союзу	Систематизація, аналіз різних за видами й походженням джерел інформації, щодо особливостей геополітичної ситуації в світі у 70–90-тих рр. ХХ ст. Узагальнення історичної інформації про втручання СРСР у внутрішні справи інших держав, представлення результатів за допомогою графічних організаторів, інфографіки тощо. Створення візуального продукту на одну з тем модулю. Обговорення та дискусії на основі відкритих та контрверсійних питань: Як змінювалася зовнішня політика провідних країн світу у другій половині ХХ ст.?

зміст понять «багатополярний світ», «розрядка» [12 ГІО 4.3.1-1] <i>Аналізує та оцінює</i> історичні процеси на основі їх передумов, перебігу й результатів, <i>визначає</i> причини, ознаки, динаміку та наслідки «холодної війни», політики розрядки, Гельсінської конференції [ГІО 1.3] <i>Характеризує та оцінює</i> процеси переходу від біполярності до багатополярного світу [12 ГІО 1.3.2-2] <i>Характеризує</i> вплив локальних конфліктів на людину й спільноти; [12 ГІО 1.2.1-3] <i>Характеризує, оцінює, узагальнює</i> контрверсійні судження й оцінки щодо міжнародних відносин в другій половині ХХ ст., впливу розпаду СРСР на міжнародні відносини в другій половині ХХ ст. для формулювання власних висновків та аргументації [12 ГІО 4.3.2-2] <i>Виявляє</i> у пропонованих для дослідження джерелах (в межах теми) випадки порушення права на повагу до людської гідності, наслідки порушення міжнародного права [12 ГІО 5.1.3-1] <i>Виявляє й оцінює</i> інформаційні маніпуляції та ознаки пропаганди в медіатекстах та інформаційних повідомленнях, ідентифікує упереджені погляди й припущення в джерелах інформації (в межах теми) [12 ГІО 3.2.2-2]		Які цілі переслідували НАТО та Організація Варшавського договору у період «холодної війни»? Чому ядерне стримування було ключовим елементом міжнародної політики? Як Карибська криза стала кульмінацією ядерного протистояння між США і СРСР? Які історичні причини лежать в основі арабо-ізраїльського конфлікту? Які міжнародні зусилля були спрямовані на його врегулювання? У чому полягала сутність політики «розрядки» між Сходом і Заходом? Чи можна було «зберегти» СФРЮ від розпаду? Яке значення мала Гельсінська конференція 1975 року для захисту прав людини? Які події сприяли переходу від біполярної до багатополярної моделі світу? Які етапи формування Європейського Союзу були найважливішими? Групові та індивідуальні дослідження: Карибська криза – світ на межі III Світової війни Нерозв'язані проблеми локальних конфліктів Проміжний модульний контроль: тестування
Модуль 10. РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ ТА ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ		
<i>Виявляє</i> суб'єктивність відчуття часу [12 ГІО 1.1.1], <i>пояснює</i> особливості сприйняття й перебігу часу людиною постіндустріальної доби [12 ГІО 1.1.1-1]	Основні напрямки та етапи науково-технічної революції. Найвагоміші наукові відкриття, інтеграція науки і виробництва,	Систематизація, аналіз різних за видами й походженням джерел інформації, щодо основних

<i>Характеризує зміни в змісті та характері праці, соціальній структурі суспільства другої половини ХХ ст. [12 ПО 1.2.1-3]</i> <i>Доцільно застосовує та пояснює на прикладах зміст понять «абстракціонізм», «високі технології», «неореалізм», «поп-арт», «постмодернізм», «соціалістичний реалізм», «функціоналізм» [12 ПО 4.3.1-1]</i> <i>Пояснює взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку суспільства, характеризує базові художні принципи провідних мистецьких течій сучасності, досягнення в галузі літератури та мистецтва, характеризує зміни в повсякденному житті населення в другій половині ХХ ст. [12 ПО 4.3.2-3]</i> <i>Характеризує вплив технологій на життя людини й суспільства в минулому й тепер, зокрема пояснює вплив досягнень науки і техніки на повсякденне життя людей, культуру . [12 ПО 5.2.2-3]</i> <i>Систематизує, узагальнює й інтерпретує відомості про культуру і повсякденне життя довкілля в другій половині ХХ ст. [12 ПО 6.3.1-3]</i> <i>Визначає вплив основних досягнень НТР на життя суспільства, сучасні тенденції в освіті, літературі, образотворчому мистецтві, архітектурі, музиці, театральному мистецтві, кінематографії й спорті [12 ПО 1.3.2]</i> <i>Досліджує історичну реальність з урахуванням причинно-наслідкових і системно-структурних залежностей, зокрема пояснює взаємовпливи культури, спорту й політики, визначає соціальні наслідки НТР [12 ПО 4.3.2]</i>	поява нових галузей наук та високих технологій Особливості розвитку освіти. Світові технологічні/науково-дослідні центри (Кремнієва долина, CERN) Зміни в соціальній структурі суспільства та повсякденному житті людей Основні ідеї та течії в мистецтві, літературі, кінематографії, архітектурі, музиці. Зародження контркультури. Рок-культура. Культура «віртуальної реальності». Спорт та олімпійський рух Особливості розвитку культури в демократичних і тоталітарних державах	тенденцій розвитку культури другої половини ХХ ст. – першої чверті ХХІ ст. Узагальнення соціокультурної інформації про зміни в соціальній структурі суспільства та повсякденному житті людей, представлення результатів за допомогою графічних організаторів, інфографіки тощо. Створення візуального продукту за обраною соціокультурною темою Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Як технології впливають на життя людини й суспільства в минулому й тепер? Як у назвах культурних течій віддзеркалюються особливості розвитку суспільства? Чим відрізняється розвиток культури в демократичних і тоталітарних державах? Групові та індивідуальні дослідження: Культура «віртуальної реальності»: переваги і виклики Світ людини постіндустріальної доби Проміжний модульний контроль: тестування
--	---	---

<i>Обґрунтовує</i> судження, висновки про діяльність видатних представників науки, літератури, мистецтв і спорту другої половини ХХ ст. [12 ГІО 4.2.2-2]; <i>Обґрунтовує</i> необхідність відповідності законів, соціальних норм і правил правам людини й праву на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.2.1] <i>Обґрунтовує</i> цінність соціального й культурного розмаїття, пояснює його переваги й виклики в сучасному суспільстві [12 ГІО 5.3.1]		
Модуль 11. ДЕМОКРАТІЯ ТА ВПЛИВ ГРОМАДЯН НА ПОЛІТИКУ. ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ		
<i>Оцінює</i> вплив належності до різних спільнот на власні погляди, цінності, громадянську позицію і поведінку [12 ГІО 5.1.1-1] <i>Моделює</i> способи дій, спрямованих на утвердження демократії в Україні, збереження її територіальної цілісності й незалежності [12 ГІО 5.1.1-2] <i>Обґрунтовує</i> необхідність принципів і механізмів демократії для функціонування українського суспільства та європейської спільноти [12 ГІО 6.1.1] <i>Пояснює</i> механізм демократії в Україні та Європі [12 ГІО 6.1.1-1] <i>Характеризує</i> способи впливу громадян на політику [12 ГІО 6.1.1-2] <i>Установлює</i> залежності між розвитком демократії, дотриманням прав людини в державах і добробутом населення [12 ГІО 6.1.1-3] <i>Розпізнає</i> виклики сучасних демократій [12 ГІО 6.1.1-4] <i>Описує</i> виборчий процес і пов'язані з ним ризики [12 ГІО 6.1.2-1]	Значення принципів і механізмів демократії для функціонування українського суспільства та європейської спільноти <i>Демократія як історичний вибір: змагання між демократичною та авторитарною/тоталітарною моделями державного устрою як основний конфлікт другої половини ХХ ст.</i> <i>Історичні передумови та виклики переходу до демократії (на прикладі країн Східної Європи після 1989 р.)</i> Способи впливу громадян на політику. Виборчий процес і пов'язані з ним ризики. Роль політичних партій, суспільних рухів, громадських об'єднань у розвитку демократії Взаємозв'язок між розвитком демократії, дотриманням прав людини в державі й добробутом населення	Проведення рольових ігор /симуляцій зі створення моделі парламенту та проведення засідання з обговорення актуальних політичних питань Відбір і дослідження джерел щодо демократії і впливу громадян на політику в Україні Аналіз історичного досвіду країн Східної Європи та колишнього СРСР після 1991 року: Яким чином політичний вибір на користь демократії вплинув на економічний добробут цих країн? Які історичні аргументи підтверджують /спростовують взаємозв'язок між демократією та зростанням добробуту населення? Створення плакату або відеоролика з візуалізацією основних принципів демократії та їх значення для суспільства Розроблення і реалізація соціальних проєктів (наприклад, з організації громадських акцій або кампаній на підтримку демократичних цінностей)

<i>Оцінює</i> ідеології та діяльність політичних партій, суспільних рухів, організацій та їхню роль у розвитку демократичного суспільства [12 ГІО 6.1.2-2] <i>Висловлює</i> аргументовану думку щодо різних аспектів громадсько-політичного життя в Україні й світі [12 ГІО 6.3.1-1] <i>Прогнозує</i> розвиток історичних і суспільних явищ і процесів [12 ГІО 6.3.1-2] <i>Тлумачить</i> основні поняття міжнародного гуманітарного права та його роль у захисті життя й людської гідності [12 ГІО 6.3.2-1] <i>Пояснює</i> важливість міжнародної співпраці у відсічі військовій агресії, необхідність обмеження насильства в умовах збройного конфлікту й невідворотності покарання за воєнні злочини [12 ГІО 6.3.2-2] <i>Пояснює</i> необхідність поваги прав інших і виконання обов'язків громадянина [12 ГІО 5.2.3-1]	Громадсько-політичне життя в Україні та світі. Екологічні, економічні, соціальні задачі державного та/або глобального рівнів. Переваги і ризики способів розв'язання екологічних, економічних, соціальних задач державного та/або глобального рівнів Роль міжнародного гуманітарного права у захисті життя й людської гідності. Необхідність обмеження насильства в умовах збройного конфлікту. Невідворотність покарання за воєнні злочини. Міжнародна співпраця у відсічі військовій агресії Громадянська активність та громадянська позиція. Обов'язки, які виникають з належності до спільноти й держави. Вплив належності до різних спільнот на погляди, цінності, громадянську позицію і поведінку людини Діяльність громадян з утвердження демократії в Україні, збереження її територіальної цілісності й незалежності	Обговорення та дискусії на основі відкритих та контroversійних питань: Які основні принципи демократії? Які переваги й недоліки демократії? Як громадські рухи другої половини ХХ ст. (екологічні, антивоєнні, правозахисні). вплинути на вирішення глобальних екологічних або соціальних проблем, які стояли перед найбільшими державами світу (наприклад, боротьба з апартеїдом, рух за ядерне роззброєння)? Які виклики стоять перед українською демократією? Як кожен з нас може сприяти зміцненню демократії в Україні? Яка роль громадянського суспільства в розвитку демократії? Як Україна може поглибити інтеграцію в Європейський Союз? Чому міжнародне гуманітарне право (МГП) є особливо актуальним під час збройних конфліктів? Як забезпечити дотримання МГП в умовах сучасних збройних конфліктів, що мають гібридний характер? Які наслідки порушення МГП для постраждалих і для суспільства в цілому? Які виклики постають перед гуманітарними організаціями під час надзвичайних ситуацій? Як поєднати гуманітарну допомогу з відновленням після надзвичайних ситуацій?
---	---	--

		Який вплив мають кібератаки та інформаційні війни на дотримання МГП? Чи є МГП ефективним інструментом захисту жертв збройних конфліктів? Чи можуть держави виправдовувати порушення МГП міркуваннями національної безпеки? Які є вияви громадянської позиції людини? Які є способи (крім виборів) впливу громадян на політику держави?
Модуль 12. ЛЮДИНА У СПІЛЬНОТІ ТА ГРОМАДІ		
<i>Досліджує</i> ситуації в громаді (зокрема місцевій, закладу освіти тощо), виокремлює явища чи процеси, які потребують змін [12 ГІО 6.2.1-1] <i>Пропонує</i> ефективні способи розв'язання виявлених проблем громад (зокрема місцевої, закладу освіти) [12 ГІО 6.2.1-2] <i>Оцінює</i> переваги й ризики ідей для вирішення екологічних, економічних, соціальних задач державного та/або глобального рівнів [12 ГІО 6.2.1-3] <i>Оцінює</i> якість громадського простору закладу освіти, свого населеного пункту за самостійно сформульованими (конкретизованими) критеріями. [12 ГІО 2.3.1-1] <i>Обстоює</i> думку щодо необхідності облаштування громадського простору свого міста / села / селища та протидії порушенням правил поведінки в громадських місцях [12 ГІО 2.3.2-1] <i>Обґрунтовує</i> необхідність дотримання прав людини в громадському просторі, розпізнає порушення їх і дискримінацію [12 ГІО 2.3.2-2]	Проблеми спільнот. Принципи й механізми демократії в житті спільноти. Способи розв'язання проблем спільноти (зокрема місцевої, закладу освіти тощо) <i>Історичний досвід розв'язання проблем спільнот в умовах авторитарного та тоталітарного устрою (на прикладі країн соціалістичного табору)</i> <i>Порівняння ефективності державно-нав'язаних рішень із самоорганізацією громадян у пізній період СРСР та під час переходу до демократії</i> Громадський простір. Громадський простір в демократичній державі / громаді / закладі освіти: формування та якість, чинники його формування. Якість громадського простору. Формування інклюзивного простору. Необхідність дотримання прав людини в громадському просторі	Дослідження ситуації в місцевій громаді або закладі освіти тощо та виокремлення явищ чи процесів, які потребують змін Розроблення й реалізація проєктів щодо ефективних способів розв'язання виявлених проблем громад (зокрема, місцевої громади, закладу освіти) та доброчинністю Класифікація громадських просторів за різними критеріями (функціональне призначення, розмір, доступність тощо), порівняння різних просторів, зокрема і в різні історичні епохи Проведення досліджень з картографічного аналізу основ громадського простору, соціологічних опитувань в громаді щодо ставлення до громадського простору, проектування/моделювання/створення макетів ідеального громадського простору Симуляція (рольова гра) із моделювання засідання сільської/селищної/міської ради щодо проєкту реконструкції центральної площі

	<i>Громадський простір як простір свободи. Боротьба за право на публічний простір: історичне значення права на мирні зібрання та використання громадського простору як ключового механізму громадянського впливу та протидії порушенням прав людини (на прикладі дисидентських рухів або боротьби за громадянські права в США)</i>	Аналіз історичних наслідків відсутності місцевих демократичних механізмів на прикладі міської забудови чи функціонування установ другої половини ХХ ст. (зокрема в СРСР) Дослідження громадського простору як арени для боротьби за права людини на прикладі однієї з історичних подій другої половини ХХ ст. (Празька весна, Рух «Солідарність», виступи дисидентів і судові процеси проти них, мітинги та діяльність Народного Руху України, «Живий» ланцюг, Революція на граніті) Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Як змінювалося призначення центральної площі вашого міста за останні 50 років? Як централізація влади впливала на якість та інклюзивність громадського простору в містах та селах у другій половині ХХ ст.? Як можна зробити громадські простори більш доступними для людей з інвалідністю? Яку роль відіграють громадські простори у формуванні ідентичності міста? Як можна залучити молодь до участі в створенні та розвитку громадських просторів? Проміжний модульний контроль: тестування
--	---	--

12 КЛАС

Очікувані результати навчання <i>Учень/учениця</i>	Пропонований зміст	Види навчальної діяльності
---	--------------------	----------------------------

ВСТУП. СВІТ І УКРАЇНА У ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ ХХІ СТ.

<i>Оцінює</i> взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб [12 ГІО 1.2.1-1] <i>Здійснює</i> періодизацію історичних процесів [12 ГІО 1.3.1-1] <i>Визначає</i> тенденції розвитку суспільства, характерні для епохи/періоду [12 ГІО 1.3.2-2] <i>Виявляє</i> відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх місця, часу та обставин походження, авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1] <i>Виявляє</i> й <i>оцінює</i> інформаційні маніпуляції і пропаганду, ідентифікує упереджені погляди і припущення у джерелах інформації [12 ГІО 3.2.2-2] <i>Виявляє</i> чинники, які впливають на інтерпретацію історичної та суспільної інформації [12 ГІО 3.3.2-1] <i>Зіставляє</i> події, явища і процеси української та світової історії; визначає їх взаємовпливи [12 ГІО 4.1.3-2] <i>Аналізує</i> аргументацію та <i>пояснює</i> критерії її оцінювання [12 ГІО 4.2.2-1] <i>Досліджує</i> історичну реальність з урахуванням причиново-наслідкових і системно-структурних залежностей [12 ГІО 4.3.2-1]	Особливості розвитку світу у першій чверті ХХІ століття. Глобальні тенденції сучасної епохи. Основні політичні, економічні й соціальні зміни початку ХХІ століття Україна в системі міжнародних відносин. Вплив глобалізації на світ і Україну Джерела вивчення сучасної історії. Медіа та соціальні мережі як історичні джерела. Критичне мислення й аналіз історичних подій	Складання хронологічних/синхроністичних таблиць з визначенням і характеристикою періодів/етапів історичного процесу першої чверті ХХІ ст. Створення інтелектуальних карт з визначенням тенденцій та особливостей розвитку світу та України, взаємодії чинників суспільного розвитку, що були визначальними у визначений період Самостійний пошук 2–3 джерел (візуальних або текстових) для характеристики суспільних подій і явищ цього етапу в Україні та світі, визначення змісту і та особливостей джерел Формулювання запитань до історичних джерел та аналіз різних типів джерел за запитаннями вчителя і учнів Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Які глобальні виклики постали перед людством у першій чверті ХХІ ст.? Якими є місце та роль України у сучасній системі міжнародних відносин? Які тенденції переважають в еволюції демократичних та авторитарних режимів першої чверті ХХІ ст.? Які соціальні зміни відбулися у структурі суспільства і як вони впливають на політику та культуру? Проміжний модульний контроль: тестування
---	--	--

Модуль 1. СВІТ ІНФОРМАЦІЇ ТА МАС МЕДІА

<i>Виявляє</i> відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх місця, часу та обставин походження, авторства й мети створення [12 ГІО 3.1.1-1] <i>Оцінює</i> відмінності в джерелах різного походження [12 ГІО 3.1.1-2] <i>Формулює</i> питання щодо походження й змісту джерела інформації [12 ГІО 3.2.1-1] <i>Досліджує</i> збіги й розбіжності між даними різних джерел і позиціями авторів [12 ГІО 3.2.2-1] <i>Виявляє й оцінює</i> інформаційні маніпуляції та пропаганду, <i>ідентифікує</i> упереджені погляди й припущення в джерелах інформації [12 ГІО 3.2.2-2] <i>Оцінює</i> джерела відповідно до заданих критеріїв для встановлення їхньої автентичності [12 ГІО 3.3.1-1] <i>Виявляє</i> чинники, які впливають на інтерпретацію історичної та суспільної інформації [12 ГІО 3.3.2-1] <i>Систематизує</i> соціальну й історичну інформацію (за самостійно обраними критеріями) в таблиці, діаграми, графіки тощо [12 ГІО 4.1.1-1] <i>Верифікує</i> судження з використанням кількох джерел інформації [12 ГІО 4.2.1-1] <i>Добирає</i> та оцінює різноманітну інформацію щодо важливих суспільних питань [12 ГІО 4.2.1-2] <i>Узагальнює</i> контрверсійні судження й оцінки минулого, сучасних суспільних процесів для формулювання власних висновків та аргументації [12 ГІО 4.3.2-2]	Суспільна інформація. Пошук суспільної інформації та прийоми її систематизації. Графічні організатори інформації Джерела суспільної інформації. Їх види та походження Достовірність/правдивість інформації Позиція автора, упереджені погляди й припущення в джерелах інформації Аналіз і оцінка джерела інформації. Цінність та пошук достовірності інформації в умовах збройних воєнних конфліктів та революцій Інтерпретація та чинники, які впливають на зміст інтерпретації Виклики штучного інтелекту (ШІ) в інформаційному просторі: аналіз процесів автоматизованого створення та поширення маніпулятивного контенту (deepfakes, згенеровані тексти, коментарі) Інформаційні маніпуляції й пропаганда <i>Виникнення інформаційних маніпуляцій та пропаганди як масового державного інструменту (на прикладі пропагандистських плакатів, газетної цензури та більшовицької агітації 1917–1921 рр.). Аналіз методів впливу на громадську думку під час світових / локальних воєн та революційних подій XX – XXI століть</i>	Аналіз джерел з метою визначення ознак небезпечного контенту (насильство, ненависть, обман, шахрайство тощо) та його класифікації Порівняльний аналіз джерел – від історичних документів початку XX ст. до медіа-повідомлень про російсько-українську війну: виявлення спільності маніпулятивних прийомів Аналіз історичних джерел (на прикладі двох джерел, що описують одну й ту саму подію XX ст. (наприклад, агітаційний плакат однієї з воюючих сторін, тогочасний газетний звіт): визначення позицій авторів, виявлення упереджених поглядів. Аналіз ситуацій негативного впливу небезпечного контенту Аналіз прикладів інформації (новини, пости в соцмережах) з метою встановлення їхньої достовірності Створення переліку ознак для визначення недостовірної інформації Розроблення алгоритмів дій для перевірки достовірності будь-якого джерела інформації Створення мемів, презентацій і коротких відео, які б застерігали від поширення фейків або кібербулінгу та захисту від онлайн-загроз Розроблення і реалізація соціального проєкту інформаційної кампанії в школі або в громаді, спрямовану на підвищення обізнаності про безпеки в Інтернеті
--	--	--

	Порівняння швидкості та масштабу впливу історичної пропаганди (початку XX ст.) з можливостями III Уникнення небезпечного / шкідливого контенту й залучення до його поширення Аналіз інформації, записаної (переданої) в різний спосіб, виявлення прихованої й очевидної інформації. Прихована реклама Формулювання й оцінка аргументованих висловлювань з використанням кількох джерел інформації	Створення блогу / сайту в соціальних мережах для розміщення інформації про безпечне використання Інтернету Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Чи відповідають соціальні мережі за поширення небезпечного контенту? Чому, на вашу думку, важливо вміти оцінювати достовірність інформації? Які наслідки може мати поширення недостовірної інформації? Як можна перевірити достовірність інформації з Інтернету? Як упередження впливали на зміст інтерпретації події минулого для цільової аудиторії? Які є прийоми маніпуляції інформацією? Що таке дезінформація? Як захиститися від неї? Яку роль відіграють соціальні мережі в поширенні інформації? Чи є вони надійним джерелом інформації? Як змінилися способи отримання й перевірки інформації за останні роки? Які основні ризики несе для достовірності суспільної інформації швидкий розвиток штучного інтелекту (зокрема, технології deepfake)? Чи є ці ризики складнішими, ніж історична пропаганда? Чому? Проміжний модульний контроль: тестування
МОДУЛЬ 2. ГЛОБАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ВИКЛИКИ ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ		

<i>Орієнтується</i> в історичному часі, називає основні дати і події зазначеного періоду [12 ГІО 1.1.2-1] <i>Використовує історичну карту</i> та інші джерела для пояснення/аналізу геополітичних змін в світі в першій чверті ХХІ ст., процесів економічної інтеграції в Західній Європі [12 ГІО 2.1.1-2] <i>Доцільно застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, пояснює на прикладах зміст понять: «цифровізація», «інформаційне суспільство», «штучний інтелект», «інтеграція», «глобалізація», «азійське диво» [12 ГІО 4.3.1-1] <i>Аналізує, узагальнює</i> різні за видами й походженням джерела інформації щодо основних тенденцій політичного, соціально-економічного розвитку провідних держав світу та України в першій чверті ХХІ ст. [12 ГІО 3.2.1-1], [12 ГІО 3.3.1-2] <i>Характеризує</i> вплив наукових досягнень, екологічних проблем, пандемій на розвиток різних сфер життя людства в першій чверті ХХІ ст. [12 ГІО 1.2.1-3] <i>Узагальнює</i> контрверсійні судження й оцінки подій/процесів/явищ для формулювання власних висновків та аргументації щодо глобальних тенденцій сучасної епохи [12 ГІО 4.3.2-2] <i>Виявляє</i> у пропонованих для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3-1] <i>Пояснює</i> зростання ролі професійних фахівців і техніків, сутність політики зменшення соціальної нерівності; необхідність боротьби за громадянські права людини [12 ГІО 6.3.2-2]	Глобалізація та її вплив на світову економіку, політику та культуру. Цифровізація, інформаційне суспільство та розвиток новітніх технологій. Наукові досягнення: штучний інтелект, біотехнології, інтернет Екологічні проблеми, зміна клімату, сталий розвиток. Пандемія COVID-19 та інші глобальні кризи Соціально-економічний розвиток, урбанізація та демографічні зміни на всіх континентах. Місце Європи та Північної Америки в сучасному світі. Глобальні тенденції сучасної епохи: домінування Заходу, нові виклики і виклики багатополарності. Україна у європейському та глобальному контексті Зростання ролі Китаю й Індії у світовій політиці та економіці; «азійське економічне диво» і нова хвиля індустріалізації. Вплив глобалізації й нові виклики для країн Глобального Півдня. Взаємодія країн Заходу та Глобального Півдня у світовій політиці й економіці	Встановлення основних характеристик та геополітичних змін в світі в першій чверті ХХІ ст. з використанням історичної карти та складання ментальної карти Порівняння особливостей розвитку держав Заходу, Північної Америки та Глобального Півдня в першій чверті ХХІ ст.; відображення результатів аналізу у формі кластерної карти, порівняльної таблиці Самостійний пошук 2–3 джерел (візуальних або текстових) для характеристики суспільних подій і явищ цього етапу в Україні та світі, визначення змісту та особливостей джерел Аналіз статистичних даних, фото та відео документів та формулювання висновків щодо характеристики, особливостей, сутності та тенденцій тогочасних подій і явищ Дослідження та оцінка причин і змісту різних інтерпретацій історичної інформації щодо глобалізації, розвитку інформаційного суспільства та новітніх технологій, різних трактувань історичних подій, явищ і процесів Обговорення та дискусії на основі відкритих та контрверсійних питань: Як зміни клімату вплинули на політику та економіку різних країн? Які наслідки мала пандемія COVID-19 для світової економіки та міжнародних відносин? Чи здатне людство подолати екологічну кризу в найближче десятиліття і досягти Цілей сталого розвитку до 2030 року?
--	---	---

<i>Узагальнює та інтерпретує різні оцінки політичної діяльності історичних осіб; висловлює аргументовані судження щодо діяльності Ангели Меркель, Бориса Джонсона, Еммануеля Макрона, Джозефа Байдена, Сі Цзіньпіна, Дональда Трампа, Володимира Зеленського та ін.; встановлює вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2]</i> <i>Розкриває взаємозв'язки й тяглість суспільного розвитку [ГІО 1.2.1-3]</i>		Чому цифровізація перетворилася на ключовий фактор розвитку суспільства? Які технології стали проривними у першій чверті ХХІ ст.? Чи можна вважати технологічний прогрес головним досягненням ХХІ ст.? Як ви оцінюєте вплив соціальних мереж на суспільство? Які соціальні зміни відбулися у структурі суспільства (урбанізація, міграційні процеси, демографічні зсуви) і як вони впливають на політику та культуру? Чи впливала на Україну глобалізація? Які її позитивні та негативні наслідки? Чи є глобалізація вигідною для країн Глобального Півдня? Які країни Глобального Півдня стали новими економічними лідерами у ХХІ ст.? Яку проблему ви б винесли на обговорення як найважливішу для світу у найближчі роки? Обґрунтуйте свій вибір Групові та індивідуальні дослідження: Мегаполіси ХХІ ст.: виклики урбанізації у Південній Америці та Азії Міграційні потоки: причини, наслідки та вплив на демографічну структуру континентів Розвиток міст майбутнього: приклади сталого урбанізму в світі Демографічний вибух у країнах Глобального Півдня: виклик чи ресурс
--	--	--

		Багатополярний світ: роль Китаю, Індії, Бразилії у новій геополітиці Світова конкуренція за ресурси: енергетика, вода, продовольство Україна як частина європейської спільноти: шлях до ЄС Проміжний модульний контроль: тестування
МОДУЛЬ 3. СУЧАСНА МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА (ГЕОПОЛІТИКА ТА ЗАГРОЗИ)		
<i>Орієнтується</i> в історичному часі, <i>називає</i> час російсько-української війни [ГІО 1.1], дати нападу РФ на Грузію, Україну, ХАМАС на Ізраїль [12 ГІО 1.1.2], <i>встановлює</i> хронологічну послідовність та синхронність процесів та подій (в межах модулю) [12 ГІО 1.1.2] <i>Використовує</i> історичну карту та інші джерела для пояснення/аналізу змін в геополітичній ситуації в світі у першій чверті ХХІ ст., сучасної геополітичної ситуації у світі; розширення НАТО, Євросоюзу в першій чверті ХХІ ст., процесів економічної інтеграції в Європі [12 ГІО 2.1.1-2] [12 ГІО 2.1.1] <i>Доцільно застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, зокрема пояснює на прикладах зміст понять «багатополярний світ», «гібридна війна», «екоцид», «інформаційна війна», «концепція “русского міра”», «міжнародний тероризм», «рашизм» [12 ГІО 4.3.1-1] <i>Аналізує та оцінює</i> історичні процеси на основі їх передумов, перебігу й результатів, <i>визначає</i> причини, ознаки, динаміку та наслідки міжнародного тероризму; імперіалістичної політики Російської	Зміни світового порядку після «холодної війни». Основні загрози: міжнародний тероризм, регіональні війни, збройні конфлікти. Анексія Криму та російсько-українська війна як знакові події сучасності. Велике геополітичне суперництво: США — Китай, питання Тайваню, Південно-Китайське море. Нові домени безпеки: кібербезпека, інформаційні операції, дезінформація. Міграція та гуманітарні виклики. Роль міжнародних організацій у врегулюванні та допомозі (оглядово).	Встановлення хронологічної послідовності та періодизації подій, які пов’язані з нападом РФ на Грузію, Україну, ХАМАС на Ізраїль, російсько-українською війною Узагальнення та порівняння контрверсійних суджень й оцінки щодо впливу агресивної політики РФ на міжнародні відносини в першій чверті ХХІ ст. для формулювання власних висновків та аргументації; відображення результатів аналізу у формі кластерної карти, порівняльної таблиці Аналіз статистичних даних, фото та відео документів та формулювання висновків щодо характеристики, особливостей, сутності та тенденцій тогочасних подій і явищ Дослідження та оцінка причин та змісту різних інтерпретацій історичної інформації щодо анексії Криму та російсько-української війни, різних трактувань історичних подій, явищ і процесів, оцінки діяльності історичних осіб

Федерації та політики «умиротворення» агресора [ГІО 1.3] <i>Характеризує та оцінює</i> процеси переходу від біполярності до багатополярного світу[12 ГІО 1.3.2-2] <i>Висловлює / пояснює</i> політико-правову оцінку агресивної політики РФ на міжнародній арені, збройної агресії РФ проти України [12 ГІО 6.3.1] <i>Характеризує</i> вплив локальних конфліктів, подій російсько-української війни на людину й спільноти, зокрема визначає особливості повсякденного життя під час війни, міграційних процесів, становище жінки та дітей в суспільстві в період війни; [12 ГІО 1.2.1-3] <i>Характеризує, оцінює, узагальнює</i> контроверсійні судження й оцінки щодо міжнародних відносин в першій чверті ХХІ ст., впливу агресивної політики РФ на міжнародні відносини в першій чверті ХХІ ст. для формулювання власних висновків та аргументації [12 ГІО 4.3.2-2] <i>Виявляє</i> у пропонованих для дослідження джерелах (в межах теми) випадки порушення права на повагу до людської гідності, наслідки порушення міжнародного права [12 ГІО 5.1.3-1] <i>Виявляє та оцінює</i> інформаційні маніпуляції та ознаки пропаганди в медіатекстах та інформаційних повідомленнях, ідентифікує упереджені погляди й припущення в джерелах інформації (в межах теми) [12 ГІО 3.2.2-2] <i>Пояснює</i> важливість міжнародної співпраці у відсічі військовій агресії, необхідність обмеження насильства в умовах збройного конфлікту й		Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань: Як змінилася геополітична архітектура світу після завершення «холодної війни»? Назвіть центри сили та їх роль Які причини виникнення міжнародного тероризму у ХХІ ст.? Як регіональні війни впливають на глобальну безпеку? Чи можна подолати тероризм лише військовими методами? Як медіа впливають на сприйняття збройних конфліктів у суспільстві? Чи є втручання зовнішніх держав у регіональні конфлікти виправданим? Як змінилася роль міжнародних організацій (ООН, ВООЗ, ЄС) у вирішенні глобальних проблем? Які міжнародні норми були порушені під час анексії Криму? Як російсько-українська війна змінила геополітичну ситуацію у світі? Які наслідки війни для України у політичному, економічному та гуманітарному вимірах? Чи повинні держави керуватися в зовнішній політиці ціннісними орієнтирами? Групові та індивідуальні дослідження; Питання Тайваню: історичні корені, сучасна напруга та глобальні наслідки Південно-Китайське море як арена геополітичного конфлікту: інтереси, претензії, ризики
---	--	---

невідворотності покарання за воєнні злочини [12 ГІО 6.3.2-2]		Торгова війна між США і Китаєм: причини, етапи, вплив на глобальні ринки Китайська стратегія «Один пояс — один шлях» як інструмент геополітичного впливу Проміжний модульний контроль: тестування
МОДУЛЬ 4. УКРАЇНА У ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ		
<i>Виявляє</i> суб'єктивність відчуття часу та вільно оперує одиницями виміру історичного часу [12 ГІО 1.1.2] [12 ГІО 1.1.1] <i>Визначає</i> тенденції розвитку суспільства, характерні для епохи/періоду [12 ГІО 1.3.2] <i>Характеризує</i> геополітичний простір окремих державних і суспільних утворень минулого і сьогодення [12 ГІО 2.1.1] <i>Характеризує</i> історико-географічні і економічні регіони, кордони держав, налагодження торговельних відносин і міжетнічної взаємодії, розгортання процесів глобалізації [12 ГІО 2.2.1] <i>Добирає і систематизує</i> джерела історичної та суспільної інформації за видами і походженням для реалізації пізнавально-дослідницьких проєктів, <i>Аналізує</i> джерело інформації та <i>оцінює</i> його, <i>установлює</i> достовірність джерела інформації [12 ГІО 3.1.1] [12 ГІО 3.2.1] [12 ГІО 3.3.1] <i>Критично аналізує</i> причини різних інтерпретацій історичної та суспільної інформації [12 ГІО 3.3.2] <i>Характеризує</i> системно-структурні зв'язки в історичному процесі, узагальнює та інтегрує різні трактування історичних подій, явищ і процесів,	Політичні трансформації в Україні. Верховенство права та розвиток демократичних інституцій. Виборчі кампанії, зміна влади, політична багатопартійність. Помаранчева революція: передумови, перебіг, наслідки. Революція Гідності: причини, основні події, вплив на суспільство. Декомунізація, реформи державного управління, децентралізація. Російсько-українська війна та безпека держави. Передумови агресії РФ, євроінтеграційний вектор України. Анексія Криму: хронологія, міжнародна реакція. Російське вторгнення на Донбас. Ключові події Війни за Незалежність України (2014–2025). Роль волонтерів, добровольчих рухів, Збройних Сил України. Наслідки війни: гуманітарні, соціальні, екологічні. Соціальні зміни й громадянське суспільство. Формування нової національної ідентичності, зростання патріотизму. Самоорганізація та громадські ініціативи, внутрішньо переміщені особи.	Встановлення основних характеристик та викликів періоду в різних сферах життя українського суспільства в першій чверті ХХІ ст. з використанням історичної карти та складання ментальної карти Самостійний пошук 2–3 джерел (візуальних або текстових) для характеристики суспільних подій і явищ цього етапу в Україні та світі, визначення змісту та особливостей джерел Складання системно-структурних схем та ментальних карт щодо передумов, причин, рушійних сил та етапів Аналіз первинних історичних джерел, що відображають позиції різних політичних сил в революції, пошук і добір нових джерел у процесі дослідження Аналіз і формулювання висновків щодо законів та інших правових актів різних політичних сил часів революції Формулювання й аргументування власної думки щодо основних подій революції Обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань:

оцінки діяльності історичних осіб [12 ГЮ 4.1.1] [12 ГЮ 4.3.1] <i>Досліджує</i> історичну реальність з урахуванням причинно-наслідкових і системно-структурних залежностей [12 ГЮ 4.3.2] <i>Оцінює</i> історичну спільноту за сферами її діяльності (політична, економічна, соціальна, культурна) [12 ГЮ 4.1.2] <i>Добирає</i> аргументи для підтвердження або спростування судження, висновку, оцінки щодо історичної події, явища, процесу [12 ГЮ 4.2.1] <i>Оцінює</i> аргументованість суджень, висновків щодо історичної події, явища, процесу [12 ГЮ 4.2.2] <i>Аналізує та оцінює</i> діяльність Леоніда Кучми, Віктора Ющенка, Віктора Януковича, Петра Порошенка, Володимира Зеленського, інших знакових постатей політичного, громадського, культурного, церковного життя сучасної України (на вибір учителя/вчительки, учня/учениці [12 ГЮ 4.3.2-1]; <i>встановлює</i> вплив особистості на історію [12 ГЮ 1.2.1-2], <i>оцінює</i> власну громадянську позицію [12 ГЮ 5.1.1]) <i>Обґрунтовує</i> необхідність відповідності законів, соціальних норм і правил правам людини і праву на повагу до людської гідності та <i>оцінює</i> ситуації щодо дотримання вимог законів, соціальних норм і правил [12 ГЮ 5.2.1] [12 ГЮ 5.2.2] <i>Обґрунтовує</i> цінність соціального і культурного розмаїття, пояснює його переваги і виклики в сучасному суспільстві [12 ГЮ 5.3.1]	Розвиток громадянського суспільства, молодіжні рухи. Рухи за права людини, гендерну рівність, екологічну безпеку. Вплив медіа, соціальних мереж, інформаційних кампаній Соціально-економічний розвиток України. Економічні та соціальні реформи, інтеграція у світову економіку. Вплив економічних криз, пандемії, виклики для бізнесу. Розвиток сфери освіти, медицини, культури, спорту. Програма діджиталізації, електронне врядування Україна у міжнародних відносинах. Європейська інтеграція: Угода про асоціацію з ЄС, безвіз. Співпраця з НАТО, питання національної безпеки. Україна як суб'єкт міжнародної політики, міжнародна підтримка. Культурна дипломатія, просування української ідентичності у світі Інтеграція України до європейських і євроатлантичних структур. Міжнародне співробітництво, активна участь України в глобальних процесах. Виклики й перспективи місця України у світі. Освіта, наука, культура і спортивні досягнення України	Чи пов'язаний початок Помаранчевої революції лише з політичними причинами, чи економіка теж відіграла свою роль? Чому, на вашу думку, протести в Україні наприкінці 2004 р. називають революцією (Помаранчева революція)? Чому, на вашу думку, президентство Віктора Ющенка не виправдало всіх очікувань виборців? Чи можна вважати, що за президентства Віктора Януковича відбувався наступ на демократію? Чому події в Україні на зламі 2013–2014 рр. називають Революцією гідності? У чому причини агресивної зовнішньої політики РФ? Як російська пропаганда маніпулює свідомістю людей в РФ, інших країнах? Чому частина держав підтримує путінську РФ у російсько-українській війні? Чи погоджуєтеся ви з думкою, що політика ґрунтується на утвердженні ідентичності, а не лише на економічних питаннях? Чому? Чи існує в сучасній Україні проблема регіоналізму та сепаратизму? Чи існує зв'язок між демократією, національною свідомістю і державним будівництвом? Чому стала можливою окупація та анексія Криму Російською Федерацією? Яку роль в розвитку українського суспільства відігравали національна культура та культурна багатоманітність? Чому виник волонтерський рух?
--	---	--

<i>Обґрунтовує</i> необхідність принципів і механізмів демократії для функціонування українського суспільства та європейської спільноти [12 ГІО 6.1.1] <i>Обґрунтовує</i> цінність принципів і норм міжнародного гуманітарного права під час збройних конфліктів і надзвичайних ситуацій [12 ГІО 6.3.2] <i>Висловлює</i> ціннісні судження щодо історичних і суспільно значущих подій, явищ і процесів [12 ГІО 6.3.1]		Чи відбулися, на вашу думку, зміни в колективній свідомості громадян України під впливом Революції гідності та російсько-української війни? Чи можна стверджувати, що зовнішня загроза прискорила процес формування сучасної української політичної нації на засадах патріотизму? Чому активізувався процес євроінтеграції України? Групові та індивідуальні дослідження: Російські воєнні злочини і злочини проти людяності на території України: традиції тоталітаризму Роль російської пропаганди в розпалюванні війн в Україні та інших державах Проміжний модульний контроль: тестування
МОДУЛЬ 5. СОЦІАЛЬНІ Й КУЛЬТУРНІ ЗМІНИ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ		
<i>Орієнтується</i> в історичному часі, <i>називає</i> основні дати і події зазначеного періоду [12 ГІО 1.1.2] <i>Виявляє</i> тенденції розвитку суспільства, характерні для періоду першої чверті ХХІ ст. [12 ГІО 1.3.2] <i>Досліджує</i> екологічні, економічні і демографічні проблеми, пропонує заходи щодо їх розв'язання [12 ГІО 2.2.1] <i>Оцінює</i> відмінності в джерелах різного походження [12 ГІО 3.1.1] <i>Виявляє</i> й <i>оцінює</i> інформаційні маніпуляції і пропаганду, ідентифікує упереджені погляди і припущення у джерелах інформації [12 ГІО 3.2.2]	Права людини і демократія: стандарти, верховенство права, виклики популізму та авторитарних практик Соціокультурні трансформації: нові цінності, стилі життя, різноманітність. Вплив цифрової революції на освіту, культуру, повсякдення Сучасні соціальні рухи у світі (правозахисні, гендерна рівність, екологія тощо). Глобальні й локальні культурні впливи: міжконтинентальні культурні обміни. Трансформації в освіті, мові,	Систематизація, аналіз різних за видами й походженням джерел інформації, щодо основних тенденцій розвитку культури першої чверті ХХІ ст. Створення візуального продукту за обраною соціокультурною темою Систематизація, аналіз різних за видами й походженням джерел інформації, щодо впливу цифрової революції на освіту, культуру, повсякдення; подій/явищ/процесів формування та розвитку сучасних соціальних рухів, культурної взаємодії, соціальних мереж

<i>Зіставляє</i> події, явища і процеси української та світової історії; <i>визначає</i> їх взаємовпливи [12 ГІО 4.1.3] <i>Доцільно застосовує</i> поняттєвий апарат історії та соціальних наук, пояснює на прикладах зміст понять: «права людини», «демократія», «цифрова революція», «інформаційна екосистема», «медіаграмотність», «дезінформація» [12 ГІО 4.3.1] <i>Оцінює</i> вплив належності до різних спільнот на власні погляди, цінності, громадянську позицію і поведінку [12 ГІО 5.1.1] <i>Обґрунтовує</i> необхідність захисту прав і гідності людини [12 ГІО 5.2.1] <i>Аналізує, узагальнює</i> різні за видами й походженням джерела інформації щодо основних тенденцій політичного, соціально-економічного розвитку провідних держав світу та України в першій чверті ХХІ ст. [12 ГІО 3.2.1], [12 ГІО 3.3.1] <i>Узагальнює</i> контрверсійні судження й оцінки подій/процесів/явищ для формулювання власних висновків та аргументації щодо глобальних тенденцій сучасної епохи [12 ГІО 4.3.2] <i>Виявляє</i> у пропонованих для дослідження історичних подіях випадки порушення права на повагу до людської гідності [12 ГІО 5.1.3] <i>Тлумачить</i> основні поняття міжнародного гуманітарного права та його роль у захисті життя і людської гідності [12 ГІО 6.3.2]	літературі, мистецтві, поп-культурі (включно з досягненнями та викликами в Азії, Африці, Латинській Америці) Культурна взаємодія: міжнародні культурні проекти, захист спадщини, промоція сучасної України. Зростання ролі соцмереж: вплив на формування суспільної думки у різних країнах світу. Інформаційна екосистема: медіаграмотність, боротьба з дезінформацією, регуляції платформ	Обговорення та дискусії на основі відкритих та контрверсійних питань: Чому верховенство права – основа стабільного суспільства? Як популізм і авторитаризм загрожують демократичним цінностям? Чи сприяє різноманітність розвитку толерантного суспільства? Які нові цінності формуються в молодіжному середовищі ХХІ ст.? Які екологічні ініціативи стали глобальними у ХХІ ст.? Як рухи за гендерну рівність змінюють суспільні норми? Як сучасна українська культура представлена у світі? Як соціальні мережі формують суспільну думку та політичні настрої? Чому медіаграмотність є важливою навичкою у цифрову епоху? Групові та індивідуальні дослідження: Соціальні мережі як інструмент мобілізації сучасних рухів Регулювання цифрових платформ: свобода слова чи захист суспільства? Грета Тунберг: чи може одна людина змінити екологічну політику держав Проміжний модульний контроль: тестування
МОДУЛЬ 6. УЗАГАЛЬНЮВАЛЬНЕ ПОВТОРЕННЯ. ПІДГОТОВКА ДО ЗНО / НМТ		

<i>Визначає</i> тривалість (хронологічні межі) історичних явищ і процесів [12 ГІО 1.1.2-1] <i>Застосовує</i> критерії періодизації історичного минулого [12 ГІО 1.1.2-2] <i>Виокремлює</i> етапи історичних процесів на основі усталених критеріїв [12 ГІО 1.3.1-1] <i>Виявляє</i> тенденції розвитку суспільства, характерні для певної епохи/періоду [12 ГІО 1.3.2-1] <i>Характеризує</i> геополітичне становище в минулому і тепер на теренах України та її історичного оточення [12 ГІО 2.1.1-3] <i>Визначає</i> тенденції розвитку соціально-історичного простору під впливом природних факторів і діяльності людини [12 ГІО 2.2.1-3] <i>Виявляє</i> відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх місця, часу та обставин походження авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1] <i>Класифікує</i> історичну і суспільно значущу інформацію за певними критеріями [12 ГІО 3.2.2] <i>Досліджує</i> збіги і розбіжності між даними різних джерел і позиціями авторів [12 ГІО 3.2.2-1] <i>Оцінює</i> джерела відповідно до заданих критеріїв для встановлення їх автентичності [12 ГІО 3.3.1-1] <i>Характеризує</i> системно-структурні зв'язки в історичному процесі [12 ГІО 4.1.1] <i>Оперує</i> історичною та соціально значущою інформацією [12 ГІО 4.1.3] <i>Порівнює</i> історичні факти та артефакти за запропонованими критеріями [12 ГІО 4.1.2-1] <i>Оцінює</i> історичні процеси на основі їх передумов, перебігу і результатів [12 ГІО 4.1.3-1]	6.1. Історія України як наука Періодизація історії України. Джерела з історії України: речові, усні, писемні, візуальні 6.2. Стародавня історія України Поява та розселення людей на території України. Заняття. Заснування античних міст-колоній у Північному Причорномор'ї та в Криму. Перші писемні згадки про давніх слов'ян (венедів, антів, склавинів). Велике розселення слов'ян. Історичні витоки українського народу 6.3. Середньовічна історія України Розселення східнослов'янських племінних союзів. Утворення і розвиток Русі-України (Київської держави) кінця IX ст. – першої третини XII ст. Прийняття християнства. Виникнення і розбудова Волинсько-Галицької держави (королівства Руського). Монгольська навала на південно-західні землі Русі Входження українських земель до складу сусідніх держав (Велике князівство Литовське, Королівство Польське, Угорське королівство, Молдавське князівство, Османська імперія, Московське царство) Поліцентричність Русі-України (Київської держави), розвиток удільних князівств. Розвиток культури 6.4. Україна в Ранній Новий час Українські землі у складі Речі Посполитої в другій половині XVI ст.	Формат і методи повторення вчитель обирає залежно від умов і особливостей функціонування закладу середньої освіти та на свій власний розсуд
--	--	--

<i>Зіставляє</i> події, явища і процеси української та світової історії; визначає їх взаємовпливи [12 ГІО 4.1.3-2] <i>Обґрунтовує</i> власні судження, висновки, оцінки [12 ГІО 4.2.2-2] <i>Доцільно</i> застосовує поняттєвий апарат історії та соціальних наук при поясненні подій з історії України [12 ГІО 4.3.1-1] <i>Реконструює</i> історичну ситуацію на основі зібраних фактів з урахуванням різних інтерпретацій [12 ГІО 4.3.1-2] <i>Оцінює</i> історичну постать, сучасника, окрему соціальну групу, народ як суб'єктів історичного процесу [12 ГІО 4.3.2-1] <i>Узагальнює</i> контрверсійні судження і оцінки минулого, сучасних суспільних процесів для формулювання власних висновків та аргументації [12 ГІО 4.3.2-2] <i>Пояснює</i> взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку суспільства [12 ГІО 4.3.2-3] <i>Обґрунтовує</i> необхідність захисту суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України та збройної відсічі агресії [12 ГІО 6.3.1-1] <i>Висловлює</i> аргументовану думку щодо важливості для України власних державних символів, державної мови, суспільно-державних (національних) цінностей [12 ГІО 6.3.1-2] <i>Характеризує</i> вплив технологій на життя людини та суспільства в минулому і тепер [12 ГІО 6.3.1-5]	Українські землі у складі Речі Посполитої в першій половині XVII ст. Козацька революція середини XVII ст. Козацька Україна наприкінці 50–80-х рр. XVII ст. Українські землі наприкінці XVII – в першій половині XVIII ст. Українські землі в другій половині XVIII ст. 6.5. Україна в Новий час Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст. Українські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст. Культура України кінця XVIII – першої половини XIX ст. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст. Культура України в другій половині XIX ст. 6.6. Україна в Новітній час Українські землі у складі Російської імперії в 1900–1914 рр. Українські землі у складі Австро-Угорщини в 1900–1914 рр. Україна в роки Першої світової війни; Початок Української революції Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності Культура України на початку XX ст.	
---	---	--

	Встановлення комуністичного тоталітарного режиму в Україні Утвердження більшовицького тоталітарного режиму в Україні Західноукраїнські землі в міжвоєнний період Україна в роки Другої світової війни Україна в перші повоєнні роки Україна в умовах деєталінізації Україна в період загострення кризи радянської системи Україна в період Перебудови 5.7. Україна за часів незалежності Відновлення державної незалежності України Становлення України як незалежної держави Помаранчева революція. Революція Гідності. Анексія Росією Криму. Агресія Російської Федерації проти України. Російсько-українська війна (2014–2025). Євроінтеграційний поступ України	
--	---	--

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

Шляхи реалізації програми та особливості організації освітнього процесу

Пропонована програма передбачає розподіл усього матеріалу на окремі, логічно завершені модулі. Кожний модуль охоплює певну тему або розділ, має чітку структуру та взаємопов'язані елементи. Вчитель може спланувати опанування учнями будь-якого

модуля на власний розсуд, враховуючи особливості, рівень підготовки та навчальні потреби здобувачів освіти. За необхідності той чи той модуль може бути перенесено на інший рік навчання. Учні / учениці мають змогу опановувати модулі в зручному для себе темпі.

У вивченні кожного модуля має бути передбачено значну кількість практичних завдань, дослідницької роботи, групової діяльності. Рейтингова шкала оцінювання відображатиме всі види активності учнів / учениць:

виконання індивідуальних та колективних завдань, зокрема, з опрацюванням різноманітних джерел (інтернет-джерел, історичних документів різних типів, медіа текстів, візуальних джерел тощо);

участь у діалозі, дискусії, дебатах, акції чи позаурочному заході в освітньому закладі / громаді, виконанні проєкту;

дослідження, зокрема самостійне, історичної пам'ятки / джерела усної історії та ін.

Кожен із видів активності учнів / учениць може бути складником рейтингової оцінки результатів модульного навчання. Кожен модуль має містити проміжні контрольні заходи, тестування, есеї. Оцінювання учнів / учениць у межах модуля та обов'язковий підсумковий контроль модуля з рейтинговими оцінками створює можливості регулярно відстежувати прогрес здобувачів освіти та вчасно коригувати навчання. Чітка структура модулів та проміжні оцінки надають учням / ученицям відчуття досягнення результатів, що підвищує їхню мотивацію та залученість до навчання.

У навчанні історії та громадянської освіти слід забезпечити умови, за яких кожний учень / кожна учениця матиме змогу індивідуально або в парі / групі дослідити історичні й суспільні явища, процеси та події, висловити власне судження / оцінку, обґрунтувати власну позицію, поміркувати вголос, поділитися враженнями та особистим досвідом. Це потребує створення позитивної атмосфери навчання, ефективного й безпечного освітнього середовища, побудови взаємовідносин учасників освітнього процесу на партнерських засадах і взаємоповазі.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Енциклопедія історії України / НАН України, Інститут історії України ; гол. ред. В. А. Смолій. Київ : НАН України, 2003–2013. Електронний ресурс. Режим доступу : <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C>
2. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 р. № 463-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
4. Історія України. Всесвітня історія : навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Київ : МОН України, 2022. Електронний ресурс. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>
5. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. Київ, 2016. Електронний ресурс. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Концепція профільного навчання в старшій школі : наказ Міністерства освіти і науки України від 25 вересня 2003 р. № 10/12-2. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v10_1290-03

7. Кремень В. Г., Топузов О. М., Ляшенко О. І., Мальований Ю. І., Засєкіна Т. М. Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2023. Т. 5, № 2. С. 1–8. DOI : <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>
8. Наказ Міністерства освіти і науки України від 26 травня 2025 р. № 765 Про затвердження типової освітньої програми для 10–12 класів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням. Київ, 2025.
9. Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації : збірник матеріалів / за заг. ред. О. І. Ляшенко, Т. М. Засєкіної, Ю. І. Мальованого, С. Г. Литвинової, А. В. Малиношевської. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 205 с.
10. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851. Київ, 2024. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF>
11. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. Київ, 2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>

Програму підготовлено авторським колективом відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України у складі: Олена Пометун (керівник авторського колективу), Нестор Гупан, Юлія Малієнко, Петро Мороз, Тетяна Ремех, Лілія Рябовол, Галина Сєрова